

283.

6.

1876

38⁰²

186

283.6

Ch r i s t l i c h e s
S i t t e n = B ü c h l e i n ,

als Lesebuch in den Schulen,

dem

Ehstnischen Landvolke

gewidmet,

von

Fried. Wilhelm v. Willmann,
Prediger zu Karris im Arensburgischen Kreise,
Assessor Eines Kais. Consistorii daselbst und Mitglied
der Königl. deutschen Gesellschaft zu Göttingen.

Zweite verbesserte Auflage.

Mit Genehmigung der Kais. Universitätszensur zu Dorpat.

Reval,

gedruckt und verlegt von J. H. Gressel.

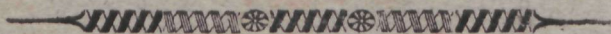
1804.

Ellamisfe = Tuhhataja,

Ma rahwa heaks üllespandud

Seft Dypetaiaft

Fr. Wilh. von Willmann.

T a l l i n n a s ,

trükkitud Gresseli Kirjadega 1804 aastal.

V o r e r i n n e r u n g .

Aufklärung, aber nicht mit dem jetzt verhaßten Begriffe verbunden, ist doch wohl das nothwendigste Bedürfniß zur Glückseligkeit eines jeden Volkes. Welches Volk aber empfindet diesen Mangel, in unserer Gegend, am sichtbarsten, als unser arme Ehste? — Bibel, Postille und Gesangbuch sind beynah die einzigen Bücher, die sich in der Lesebibliothek des Ehsten befinden. So entschieden der Werth derselben ist, so sind doch die letztern der nähern Besserung des Bauern nicht ganz ent-

entsprechend, weil sie im allgemeinen eine Anweisung zur Glückseligkeit geben, die der Einfältige sich in seinem Stande aber nicht auszuwählen weiß. In diesem besondern Falle aber, will ich einen besondern Unterricht geben. Die allgemeine Regel ist bekannt: Du sollst fleißig sein, allein anders ist der König, als der Bürger und anders der Gelehrte als der Bauer fleißig. — Ohnstreitig bleiben obige Bücher das Fundament, darauf sich unsere ganze Glückseligkeit stüzet, denn aus eben dieser Quelle habe auch ich geschöpft, aber wenn man behaupten wollte, daß diese, ohne Erläuterung und Erklärung hinreichend wären, die Gesinnungen, den Hang und das Herz des Bauern ganz umzustimmen, so wage ich es auch nicht
einen

einen solchen Rechthaber zu widersprechen. Nur eine Erinnerung erlaube man mir: Unsere Vorfahren haben auch, vor zwey, dreyhundert und mehreren Jahren, diese Bücher besessen, und was waren denn diese besser und erleuchteter, als unsre jetzigen Chyten? — Wie gesagt, obige Bücher sind und bleiben die Hauptbücher, aber, wer kann es läugnen, daß sie für des Bauern eingeschränckten Verstand in vielen Stellen viel zu hoch sind? — Leicht zu verdauende und in seiner Red- und Mundart geschriebene Sachen werden in ihm empfänglich und erwecken in ihm die Lust und Begierde sich an ein Werk zu wagen, das mit mehrerem Nachdenken gelesen werden muß. Noch eine Ursache, wodurch die Lesbegierde des Bauern un-

ter:

terdrückt wird, ist diese, daß der Preis jener Bücher seinen Vermögens: Umständen nicht angemessen ist. Ein, zwey bis drey Rubel muß er für ein einziges Buch ausgeben; dies ist eine Ausgabe, die der beste und wohlhabenste Wirth sich nur erlauben darf, und wie viele sind denn deren? — alle übrige müssen sich blos mit dem Catechismus begnügen, welches Buch sie mehr mit Widerwillen, als mit Vergnügen lesen, weil dasselbe Ihnen in der Jugend von ihren Eltern und Schulmeistern eingebläuet worden. Kann der Bauer schon lesen, so ist ihm ein anderes Buch sehr willkommen, welches ich daraus beweise, daß die zweite Auflage von meinen Fabeln und Erzählungen, in so kurzer Zeit, auch schon vergriffen ist. Ein gleiches beweist:

beweiset auch der Absatz, von des Herrn Professor Arvelius seinen Fabeln und des Herrn Pastor Schnell seinem Bibel-Auszuge. Vorausgesetzt, daß an den mehresten Orten Schulen sind, und der größte Theil der Chytnischen Jugend lesen kann, ist's da nicht billig, daß man seine Lust zum Lesen ermuntere und ihm gute und Sitten verbessernde Bücher in die Hände gebe? — Aber die Anschaffung dergleichen Bücher? Ja! hine illæ lacrimæ! Leider, werden zu wenig Bücher in dieser Sprache geschrieben, und denn, wenn auch hie und da einer die Mühe über sich nimmt, ein solches Büchelchen, dem gemeinem Manne zu Nutz, zu schreiben, so bleibt doch noch immer die Hauptschwierigkeit übrig, daß der arme Mann sich

sich zu unvermögend fühlt, sein bischen Geld daran zu verwenden.

Ohnstreitig ist Volksbildung das erste und vorzüglichste Object des Volkslehrers, welches ich den von meiner Benigheit, zum Theil, glaube geleistet zu haben. Aber Volksbeglückung ist auch die erste Pflicht des Regenten und Herrn. O, meine Herren, Väter des Landes und Erbherrn dieser Menschen! betrachten Sie diese niedern Stände, in der menschlichen Gesellschaft, nicht mit einem verächtlichem und gleichgültigem Auge, sondern bedenken Sie, daß nur durch diese Menschen der Staat erhalten wird. Sie ist die zahlreichste und wichtigste Menschen: Klasse, für die ich schreibe und für deren Ausbildung

dung

dung Sie dadurch sorgen, wann Sie dies Büchelchen für einen so geringen Preis kaufen und wenigstens in jedem Gesinde, ein Exemplar verschenken. Unendlich viel Gutes muß und wird dieses wirken. Arbeitsamkeit, Treue und Ausdauern werden Sie als Vortheil und die Verbesserung im sittlichen Betragen, als Dank ernten.

Mein Hauptaugenmerk ist, bey dieser Schrift, dieses: da nach hochobrigkeitlicher Verordnung wenigstens an den mehresten Orten Schulen seyn müssen, daß dies Büchelchen als ein Lesebuch in diesen Schulen eingeführt werde. Durch das frühzeitige und ofte Lesen werden sich diese Grundsätze der Jugend imprimiren

miren und ihr eigen werden. Ich hoffe daß dieses ausgestreute Körnchen nicht allein keimen, sondern daß es auch mit der Zeit Früchte tragen wird. Auch kann es als ein Präservativ wieder gewisse Schwärmereyen dienen, die ansteckend, wie ein Zunder, aber auch eben so in sich verzehrend sind.

Karris, den 10. Februar 1793.

Esimesne Peatük.

Teie armad inimessed, kes teie Jummalale seadmisse järrel allamad ollete, kes teie teiste wallitsusse al ellate, ehk moisa = ehk perrewannemad tenides! teitega ma tahhan praego räkida, ning teie kätte annan ma sedda pissokest ramatut. Ma sowin keigest süddamest, et ma woiksin teile selget õppetust anda, ja teile näidata, kuidas teiegi woiksite omma tenistusse seisusse sees rahho = ja õnnega ellada, ja nenda sestki ramatokesest sedda leida, mis rahhuks ja hingamisseks, mis õnneks ja õnnistusseks tarwis on.

Minno Armad! teil ei olle iggal aial sedda aega, egga sedda hinge ramma ja joudo järrel mõttelda, mis teie õigus ja kohus on, ja mis armolinne Jummal ka teie käest tahhab. Küll ma tean, et ka teie seas mitmed
head

head innimesed on, kes Jummalat auustawad se läbbi, et nemmad temma tahtmissse järrel auwaste ellawad, ja truiuste, head ja õigust tehhes, omma liggimest, armastawad. Misugune ellamine sadab suurt palka. Misugused allamad on Jummalale ees paljosuremad, ja kallimad, kui kuningad ning wallitsejad, kes holetumad on. Oh et teie keik jubba misugused olleksite! Et ka sesinnane kirrinenude heade arwo teie seas ikka rohkemaks teeks! Tännini ei olle ükski middagi kirjotanud, mis woiks teile "isesearranis ellamisse juhatajaks" olla. Meid on paljo, kes arwawad ennestel kül ollewad, sest et neil Pibli ja Katekismusse-Ramat on. Kui se nenda olleks, kas olleksid siis Öppetajad ja ärraselletamisse-ramatud tarwis? Wissut kül! Soksad on kül ennam öppind ja ennam ramatud luggend, kui waene tallorahwas; agga segitpärrest lähhawad neile mitmesugused öppetusse-ramatud tarwis pühha kirja ja mu teadmisse wäärt asjade ärraselletamisseks. Kui paljo ennam teiele, mo Armad! Kui teie Pibli-Ramato loete, kes juhatab teie nõdra moistust, et sedda ennestele kasuks woiks site wotta? — Teie Öppetajad selletawad kül igga pühhapäwal sest kallist Ramatust middagi ärra; agga teie ep olle mitte nende ainsad kuuljad, waid neil on mitmesugused

suggused, kennele nemmad siis ka mitmesuggused asjad peavad räkima ja ärraselletama. Wahhest juhtub ka se, et, kui nemmad midagi ütlevad, mis keige ennamiste teie polest tulleks tähhele panna, teie siis mitte kirikus ei olle, ehk kui teie ka ollite seal, siis teie ommeti pärrast saggedašte ärraunnustate mis nemmad ütlesid, ja seddawisi lähhab keige parrem jutlus wägga paljo tulesse. Algga siin, mis minna söbra wiisil wöttan teie heaks ja kassuks üllespanna, woite teie isseärranis ja ueste mele tulletada, ja selget tarkust leida, mikspärrast teie ehk head jubba ollete, ehk heaks peate sama. Sest kui teie Jummal kassud diete ei moista, egga selgeste ei tea, mikspärrast Jummal middagi keelnud ehk kassnud; oh! kui pea woite teie siis eksida, ja wahhest suurt patto tehha omma enneste mele waste.

Se usk, mis sees meie keik olleme sündind ning üllestaswand, annab meile nisuggused õppetused, et ma julge se peäle ollen, kui teie sedda moistate ning meles peate, mis ma teile ütlen, et teie siis keik heaks innimesseks sate. Jummal tahhab jo, „et keik innimesed peawad õnsaks sama, ja tõe tundmissele tullesma.“ 1. Tim. 2, 4. Eks ta siis ei tahha, et ka teie peate õnsaks sama? Eks siis teiegi ei pea tõe-tundmissele tullesma? Eks

Jesus ei olle teitelegi sedda õnne saatnud? —
 Jah, wislist! Tulge siis, ning õppige need
 õppetused, mis teie Jummal ja teie õn-
 nisteggia Jesus teie süddame kohta pannes!
 Oppite teie neid hästi, siis se woib teid õn-
 nistusse tele juhhatada. Oh! rõmoga kirjotan
 ma sedda ramatut, kui ma se peäle mõtlen, et
 Jummal kül ka sega aitab inimessesed parran-
 dada ja ikka õnsamaks sada.

Kes teie tännini ollete head olnud, ja ikka
 head teinud, teie sate se läbbi, mis ma teile
 ütlen, ennam ning ennam kinnitud hea tõle,
 ja õskate se läbbi eddespidi weel parre-
 maks sada.

Teie agga, kes teie tännini ni õnnetu-
 mad ollite, et teie ni mõnnes ja mitmes kur-
 jusses ollete elland, mis läbbi teie wiha,
 teotamist ning põlgmist ennese kaela peäle ol-
 lete saatnud, teie sate nähha, et se teile
 wägga tarwis lähhab, enneste meelt parran-
 dada, ja õige te peäle taggasi pöörda, kui teie rah-
 ho- ja õnnega tahhate ellada. Teie sate näh-
 ha, et se te, mis ma teile Jesusse nimmiel
 näitan, se keige parrem on.

Mitmed asjad, mis teie Katekismusse-
 Namato seest noielt ollete õppind, tahhan ma
 jälle ümberfordada. Agga keik, mis teie seält
 ollete õppind, ei olle ükspäinis teie pärrast
 kirjotud, waid keikide innimeste pärrast. Se-
 pär-

pärrast tahhan ma Jummalä käskeude möda nenda keik ärrafelletada, et teie ükspäinise sega otse kohhe oige tele woite sada, kui teie agga isse tahhate. Enne agga lähhäb se tarwis, et ma teile selgeste rägin ja üllesnäitan, kust ma need oppetusfed ollen wotnud. Se sün-nib sepärrast, et teie sedda julgeminne woite uskuda, et se Jummalä tahtminne on. Sedda kindlam teie sedda teate, sedda parrema melega wöttate teie ka omma ello wisid ja kumbed se järrele seäda.

Se hallikas, kust ma need oppetusfed ollen wotnud, nenda, et need teile ellamisse-juh-hatajaks woiwad olla, on Jesusse oppetus Bibli-Ramatosees. Minna lodan, et teie sedda ramatut armastate, ja usute, Jesusst ükspäinise ka teie ees käja ollewad keikide asjade sees. Sepärrast lodan minna ka, et teie sellegi piisjokesse ramatosees oppetusfed ja maenitsusfed heaks wöttate, sest et nemmad on Jesusse sanna peäle kes isse ütleb: "Minna ollen se te, ja se tödde, ja se ello; ükski ei sa Issa jure muudo, kui minno lähhi. Tdest, tdest, minna ütlen teile: kes minno sisse ussub, se teeb ka need teud, mis minna teen, ja teeb weel suremad, kui need on, seit et minna omma Issa jure lähhan." Joann. 14, 6-12.

Se allus, mis peäle minna need õppetused ollen ülles ehhitand, on se:

I. Jummal on se armastus. Se on: Jummalal on hea meel mitte ükspäinist sellepärast, et keikide innimeste kässt hästi käib, waid temma tulles ka abbits neile, kes sedda iggatsewad. Se on üks tõe-sanna, mis meie Õnnisteggia Jesus Kristus keige Mailmale on kulutanud, ning teada annud. Agga õmmeti ep olle weel keikidega se õnnist luggu mitte, et nemmad peaksid sedda selgeste teadma. Mitmesuggune rahwas on leida, kes ei tea, et Jummal armolinne, waid nemmad arwawad, et temma isfemelelinne, hirmus, kange ja wiyhane on. Sest tulles se, et nemmad tedda kartwad wärrisemisse- ning abhastussega. Nisuggused innimested on nende laste sarnatsed, kes õmmad wannemad witsa ja hirmo pärrast kartwad, agga mitte armastusse pärrast armastawad. Kui siis se nenda on, kelle peäle peawad nemmad niuid lootma, ehk kuidas woib armastus nende sees kasvada ja juurduda? "Kes kardab, se ei olle mitte täieks sanud armastusse," ütleb Joannes. Sepärast on neile, kes kurja laste wiisil kartwad, nisuggune armastus hopis teadmatta, mis Apostel Paulus 1 Kor. 13, 4-8, nenda õppetab, üteldes: "Armastus on pitkamelelinne, ja näitab omma heldust

dust üles, armastus ei olle kadde, armastus ei te wassatust, temma ei surustelle. Temma ei näita ennast kurjaste, temma ei otsi omma kasso, temma ei sa wihhaseks, temma ei mõtle kurja peäle. Temmal ei olle rõmo üllekohtust, agga tõe wärrast on temmal teistega rõdm. Temma sallib keik, temma ussub keik, ta lodab keik, temma kannatab keik. Armastus ei wassi ial ärra." Otsego nüüd sesinnane täis ja tõssine armastus neil teadmatta on, nenda nemmad ei tunnege Jummalat mitte. Nemmad ei mõista, "et Jummal on üks waim, selge armastus, pühha ja õige, iggawenne, keigewäggewam, tõssine, helde ja armolinne, kes keikis paikus on, kes keik asjad näab, ja keik targaste seab." Joannes 4, 24. I Joann. 4, 16.

Sel aial, kui Jesus ellas ma peäl, petsid ennast keiksuggu rahwas, ja issegi Judarahwas se walle-mõttega: et Jummal piddi üks kange ja hirmus Issand ollema, kedda nemmad piddid enam kartma, kui armastama ning temma peäle lootma. Sepärrast nemmad, ja need üllemad preestrid isse, läksid sure kohtumissega temma ette. Ehk küll Jummal olli prohwetid neile läkitand, kes neile piddid parremat tarkust Jummalala ollemisest kuulutama, siiski nemmad said mitte kuulud, waid

waid ärrapölgitud. Paljo surema tarkussega, kui ep olnud Mosesel egga teistel prohweridel, ehhitas nüüd Jummal Jesust, kedda temma sure hallastusse pärrast läkitas, et ta piddi temmast ja temma pühhasst tahtmisest keigeselgemat tarkust Ma-ilmaie andma.

Jesus kulutas sepärrast ühhest Jummalast, kes keikide innimeste Jummal on, kes ei ella houede sees, ja kellel ei olle ohwrid tarwis. Ning et nemmad piddid se walle-motte mah-hajätma, kui olleks Jummal üks hirmus Jummal, siis öppetab Jesus, et Jummal meie Issa on, kes meid armolikkult kutsus, et meie peame uskma tedda meie õiget Issa ja meid temma õiged lapsed ollewad, et meie julgeste ja kindla lotussega tedda peame pal-luma, nenda kui armad lapsed omma armsa isja palluwad. Se on küll teada, et need, kes kurjad on, ja kes omma kurjusse sisse tahtwad jada, temma armad lapsed ep olle; agga segipärrast murretseb temma ka nende ette, sest et temma armolinne on, mis meie iggal päwal näme. "Temma lasseb omma päikest kurjade ja heade ülle tousta, ja lasseb wihma saddada õigede ja ülleskohtuste peäle." Matt. 5, 45. Siin öppetab Jesus, et se Jummal, kes keikide innimeste Issa on, ka keikide ette murretseb, mis läbbi meie same julgeks tehtud keik omma lotust temma peäle hei-

heita. Meil ei olle tarwis temma abbi pärrast kaksipiddi mõtteida, sest et Jummal, nenda kui üks tark ja helde maia-õsland jonnende feigeallamatte lomade eest murretseb, kui palju enam mitte nende eest, kes need üllemad on feige nähtawa lomade seast, se on inimmeeste eest, ja sepärrast ka teie eest, mo Armad. Ja kui agga esite sesimane usklik mõtte õiete ligub ja ellawaks saab meie süddamees, siis jäwad ka keif ebba ja walle-ussõ wisid meist mahha. Siis ei otsimeie mitte ebbausklikkul kombel abbi, kui meie omma nou ei aita; waid meie lodame agga selle peäle, kenne kääst üks päinis tõssine abbi tulleb, se on Jummal peäle. Ja, oh kui saggedaste kinnitakse jubba sega sedda usko meie sees, et Jummal meid armastab! Kui saggedaste kihbutakse sega meid tedda jälle armastada! Umame meie müüd ennast juhhatada temma isalikko hoolt-kandmisse ja heldusse läbbi, nenda, et meie feigest süddamest tedda wõttame armastada kui omma Issa; siis meie ka kui temma ormad lapsed head meel kuleme ja teme, mis meie armas taewane Issa meie enneste heaks tahhab. Ja sest touseb siis 2. armastus liggimesse wasto. Sesimane armastus on ni wägga tarwis, et Jummal ja Jesus neid mitte omma sõbruks, egga õnsaks ei arwa, kenne süddamed tühjäd on tõssifest liggimesse armastus-

tusfest. Sepärrast, kui Jesusse käest sai küsitud: "mis pean ma teggema, et ma õn-
saks saan siin aialikkult ning seal iggawes-
te? mis on se keige üllem käsk?" siis Jesus
kõstis: "Sinna pead Jummalat armastama;
se on se esimenne ja suur kässo-
sanna. Agga teine on selle sarnane:
sinna pead omma liggimest armastama,
kui isseennast." Matt. 22, 37-39. Meis
kässo-käso on keik se käsk ja proh-
wetid kous, se on: Jummal ei tahha muud
ühtegit innimestest, kuid agga, et nemmad sed-
da peawad teadma, uskma ning teggema.
"Kellel liggimeste armastus on, ütleb
Jesus, se on täieste wagga, kui Issa, kes
taewas on, täieste wagga on." Matt. 5,
48. Luf 6, 35-36.

Jesus moistas liggimesse armastusse läbbi
nisuggust suurt armastust, misga taewane
Issa keik innimesed armastab, et temma ei
te wahhet ei ühhegi wahhel, waid omma hel-
dust ilma muutmata ning ilma otsata üles-
näitab. Nenda (tahhab Jesus ütelda) nenda
peawad ka innimesed teine teist armastama,
kui nemmad omma taewase Issa õiged ja mese
pärälised lapsed tahtwad olla, ja temma ar-
mo sada. Kui Jummal maia piddajad pe-
wad nemmad siin ilmas teine teise tõssise õn-
ne ja õnnistusse eest truište hoolt kandma,
ja

ja omma ello otsani keik, mis nemmad te-
wad, nenda teggema, et nende liggimeste
tõssine au ning kasso ikka suremaks, ja nende
kahjo ja hädda wähhemaks lääb. Ja nenda
hästi peawad nemmad - iggaühhele tegge-
ma, olgo temma tuttau ehk woõras, olgo
temma waenlane ehk sõbber, olgo ta nende
uõsust, ehk mitte. Keikile, kennele nem-
mad moistwad ja woiwad head üllesnäida-
ta, peawad nemmad sedda ka üllesnäitma, ja
liggimesse peält keik kurwatussed ja mele hai-
gussed emale saatma. Keige-surem rõõm peab
neile se ollema, kui nemmad woiwad head
tehha. Lühhidelt öõlda, innimesed peawad teine
teisele tõssist head teggema, ja se läbbi teine
teist rõmüstama; ja kus se ial saab tehtud,
seäl on liggimesse armastus.

Waatke, minno armad! se olli ning on
Jesusse õppetus. Ja sesinnane õppetus jääb
ka ikka. Sepärrast ütleb ka Jesus: "enne-
minne lõppeb Taewas ja Ma, kui et sesinnane
õppetus peaks lõppema." Keik muud õppe-
tussed, mis sellega kokko ei sunni, need ei olle
ka Jummalast mitte. Keik Jesusse kõnned,
mis need Ewangelistid üllespannud, õppeta-
wad ikka sedda: "Jummal on armastus,
ja kes armastusse sisse jääb, se jääb Jum-
mala sisse, ja Jummal temma sisse."
I Joann. 4, 16. Ja seeb se on, miõspärrast

Jesuse õppetus ka armo-õppetusfeks, ehk
Ewangeliummiks hütakse.

Et inimessed piddid selle õppetussele kol-
bolisfeks jama, ja walmis, aggarad ja ussi-
nad ollema keige hea armastusse tõle, siis õp-
petas Jesus neid Jummalala pole, kui ühhe
Jõsa pole, palluma. Sega maenitfes tem-
ma neid, et nemmad piddid Jummalat kui
keikide Jõsa meles piddama, ja kui head lap-
sed temma peäle, mõtlema. Sega piddid
nemmad siis õppima, Jummalaga nenda im-
berkäima, kui ühhe armja Jõsaga, mis läbbi
nende usk ja lotus pääw päwast, ennam ja
ennam, piddi juurduma ning käsutama. Sed-
dawisi piddid nemmad keik, mis neile ial siin
ilmas juhtub, selle Jõsa käest wastowõtma,
ja tännalikkud ollema temma wasto, kui lug-
gu hea on ja käsji hästi käib; agga ka mitte
meelt ärraheitma egga kaksipiddi mõtlema, kui
taewane Jõsa wahhest ristist ja willetsust läkki-
tab. Waid ka siis piddid nemmad, kindlad
lotes, et ta wimalis seddagi jälle heaks kånab,
ennast agga teima isfalikko kätte holeks andma, ja
Apostli Peetruse maenitusse järrele keik mur-
ret temma peäle heitma. Tubba nenda näitise
siis Jesus meile selgeste, kui wägga meie teine
teifega ühhentud olleme, et ta meid õppetas
Jummalala pole palluma, kui ühhe Jõsa pole.
Sest kui meie sedda süddamelikkult teme, siis
peab

peab jo se mõtte meie süddant ikka ennam ligutama, et meie keif — keif temma lapsed olleme, ja se juhhatab meid, et meie ka teine teise wasto kui wennad ja õed ellame ja teme.

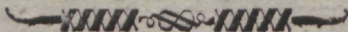
Ja seks tahtis Jeesus ka meid juhhatada ja finnitada se pühha Öhto-sõma-aia läbbi, mis temma seadis sel õsel mil tedda waenlaste kätte ärraanti. Siis wöttis temma leiba, ja ühhe karrikatäit jodawad wina, jaggas mollemad jüngrittele, ja ütles: »Sõge ja joge sedda, se on minno ihho ja werri! — Ni töeste (tahtis temma ütelda,) kui teie nüüd leiba sõte, ja selle karrika seest jote, ni töeste annan minna omma ihho surma sisse, ni töeste wallan minna omma werd ärra, teie ja ni mitme teiste heaks, kes nenda kui teie minno õpetust usklikkult wasto wõtwad, ja se järrele truiste ellawad, ni töeste ühhendab teie hing ennast minnoga, ja minna teiega. Seginane öhto-sõma-aeg olgo teile siis ühheks mälestusje asjaks, et ma teid ja keif innimesed kui ommad wennad ja õed, kui neid, kes minnoga ühhe ja sesamma taewase Jõsa lapsed on, surmani ollen armastanud. Ikka siis, kui teie teine teisega sedda öhto-sõma-aega jälle wöttate pidada, siis tehke ka sedda, minno mälestusseks, se on: siis finnitage ennast ueste selle sees, et teie kui ühhe taewase se Jõsa lapsed teine teist ikka ennam süddamelik-

«Ikkult armastate: et teie teine teist ka nenda
 «surmani armastate, kui minna teid ollen ar-
 «mastanud surmani. Se on se uus kässo-
 «sanna, mis ma teile annan; ja sestammast
 «tundwad keik, et teie minno jüngrid ehk söbrad
 «ollete, kui teil armastus on issekeskis.»

Kes siis omma liggimest armastab, se ar-
 mastab ka Jummalat ja Jesust; se ussub tem-
 ma sisse; selle sees on sesamma meel, mis Je-
 sussel ka olli; se on käsotäitja, kui Paulus
 ütleb. Ja se esite on tõeste üks kristlik inni-
 menne. Sest sega, et ta Jesusse õppetusse
 järrel omma liggimesed süddamelikkult ar-
 mastab, ellab temma kui Jesusse omma, ja
 kuleb temma sanna. Ehk:

Dns se ka kristlik innimenne,
 Kes temma saana põlgab.
 Kes mitte temma sarnane,
 Waid tedda ärrasalgab?
 Ei se sa temma armo weel,
 Kel polle temma helde meel.
 Kül Jesus tunneb ommad.

Oh armastagem teiste sees,
 Meid kattes, sõtes, Tedda,
 Ja armo peäle mõtteldes,
 Kui näte wennal hädda.
 Sest, mis ka wähhemattese
 Siin tehiti, tehiti Temmale,
 Ja temma tassub sedda. —

Teine Peatük.

Kui müüd, minno armad! Jesusse ja temma Apostlide õppetusse järrel, tõsine armastus liggimesse wasto, igga asjast se üllem on, mis meie keige holega peame takkanoudma, kunni meie ellame, kui meie agga tahhame kui tõssi- sed kristlikud innimesed õnnistust otsida ja Jummalä armo sada: siis sest tunnukse kül, kuidas meile tulleb ellada teine teise wasto, teggude, kombede, ja wiiside polest. Ja nenda tunnukse sest ka sedda selgeste kül, kuidas wiisi teie omma põlwe ehk õmmeti polest peate ellama, ja õiget usko nenda üllesnaitma, et teie siin ja seal õnsaks sate. Tõssi, wägga tõssi on se, mis wannad sammad ütlewad: „Kui pu, nenda willi! kui tõ, nenda palk! mis innimenne ial külwab, sedda temma ka leikab!” Kui se keik nenda on, siis on se kül wäärt, et teie ka omma kasuks õppite tundma, mis teie kõhus on. Pange siis hästi tähele! —

Armastama peab kül iggaüks omma liggimesest, se on; iggaüks peab hea melega keikidele head teggema, ja kurja nende kääst ärrakeelma, ni paljo kui ta moistab, woib ja jouab. Agga kui küsitakse, misga teine peab teisele armastust üllesnaitma om:

omma kohhast ja ammeti polest; siis on needsün-
natsed wiisid ni mitmesuggused, nenda kui in-
nimeste seätud ammetid ja seisusused mitme-
suggused on. Nenda peawad jo kunningad,
liggi-innimesed armastades, hopis teised
wiisid üllesnäitma, kui herrad ehk isсандad;
teised wiisid jälle isсандad, kui tallo-rahwas.
Kui sinna waesele annad koppika rahha, kan-
nikast leiba ja semet jua, ja sedda hea südda-
mega teed, siis on Jummalal sest andist sesam-
ma hea meel, mis temmal olleks, kui üks rik-
kas inimenne peo-täit kuld rahha waestele
jaggaks.

Nenda kui Jummal, kes ilma otsata ar-
molinne, woib head tehha keikis paikus, sest
et ta keige wäggewam on, nenda ei woi wae-
ne inimenne, kes Jummalala wasto nõdder
ja rammoto on, kül mitte head tehha. Agga
segidpärast on temmale maad kül antud et
ta woib neile head tehha, kes temma ümber
on. Kui ta agga seäl tahhab tru olla omma
seätud ammeti sees, siis on ta wägga tarwi-
linne innimeste seltsis. Temma kääst küssitakse
mitte ennam, kui temmale antud on. Iggauks
woib sedda kül armada, et ühhe kirjatundja
kääst ennam küssitakse, kui ühhest põllomeh-
hest; ennam jälle kunningast, kui soldatist.
Agga siiski woib põllo-mees, woib soldat ni
hästi head tehha, ni hästi liggimessele armas-
tust

tust üllesnäidata, kui kirjatumdja ning kunningas; kui agga iggaüks omma õsapollest sedda head truiste ja südamelikkult teab, mis ta moistab ja jouab tehha. Ja nenda on ka teiega se luggu, mo Armad! Teie ollete Jummalast seks seatud, et teie peate põllo harri- ma, ja teiste jures tenides sullasiks ehk ümmardajaks ollema. Se on siis teie seatud ammet. Selle ammeti polest peate teie truid ollema teie Moisa- ja leiwanannematte wasto, kes teie keige, keige liggemad liggimesed on, ja nendelegi armastust üllesnäitma, kes teiega ühhes tenivad. Seddawisi ellate teiegi siis hästi ning ausaste, näidate õiget usko ülles ei mitte suga ükspäinis, waid ka tõe- ja tõga; ja õnnis luggu tulleb siis saggedaste jubba siin teie kätte, õnsam luggu weel otab teie peäle pärrast summa.

Küsite teie siis: «kuidas tulleb meile, igga-
 «üks ommast kohhast, õiget usko üllesnäidata,
 «ehk kui õiget kristlikkud innimesed ellada?»
 siis se on se kostminne: «Prufige sedda mois-
 «tust, sedda joudo, mis Jummal teile annud,
 «nenda, et need, kellega teie siin ellate, woi-
 «wad rahhul teiega olla, ja ennast teie pärrast
 «romustada. Katsuge sepärrast nende hea
 «mele järrel tehha, ja keif kahjo nendest ärra-
 «sata, mis teie ial tunnete, ja jouate feelda.
 «Olge nenda nende wasto, et nemmad kure-
 «waks

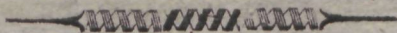
«waks ei sa, egga nutta teie pärrast; waid aet nemmad Jummalad tännawad, kes teid anende jure juhhatanud, ja et nemmad tahtawad teiega ellada ning surra.»

Minno Armad! teie enneste hingede hingamisse ja rahho pärrast pallun minna teid, et teie sedda, mis ma praego ollen ütlend, hästi tähhele pannete, et sesinnane maenitusse õppetus teie süddame kōhhalt ellades mitte tühjalt taggasi ei läaks! Sesamma õppetus olgo teile keige parremaks juhatajaks senniks, kui teie siin ilmas ellate, ja saatko teie hingele pääw päwalt rahho jo rõmo, mis nimmetamatta on! Teie heaks tahhan ma sedda weel üksford ümberfordada.

Se, kes tahhab õnsaks sada, se peab, Jesusse õppetusse järrel, Jummalat ülle keige asjade armastama. Siin lähhab nüüd tarwis, et meie teame, mis se on: Jummalat armastama? Se tähhendab ni paljo: et meie sedda ka tahhame, mis Jummal tahhab; et meie ükspäinis se peäle mõtleme, ja hoolt kanname se eest, et Jummal nou ja tahtminne ka meie läbbi saaks tehtud. Jummal nou ning tahtminne saab se läbbi tehtud, kui meie keigest süddamest nenda ellame ja teme, et teised innimesed meie läbbi ikka õnsamaks sawad. Sest Jummalal polle muud nou egga meelt, kuid agga sedda, et temma lomad ikka sure-

surema õnne ja rõõmu kätte saavad. Kes nüüd nenda tahhab Jummalat auustada ning armastada, et ta omma liggimeste õnne pärast truiste hoolt kannab, se peab sedda omma seadud ammeti ehk seisuse poolest, mis sees temma ellab, ka ausaste ülesnäitma. Kui teie separest näte et need moisa wannemad, ehk se Perre, kus teie tenite need ännatsed on, kelle wasto teie woite ning peate head teggema, siis näte teie ka seäl kohhal Jummalale Tempeli ollewad, kus teie woite tedda auustada ja tenida sega, et teie liggimessele armastust ülesnäidate, et teie keik omma moistust ja rammo seks prugite, nendele õnne ning rahho sata, kelle jure Jummal teid panni tenima. Ja kui teie nenda tete, et teie jummalikke melega nendele ifka suremaks rõõmiks ollete, ja Jesusse märgi järrel omma au ning omma rõõmu sest agga otsite, et teie neid, kedda teie tenite, omma tenistusse läbbi rõõmsaks ja rahholisaks tete: siis ollete teie tõeste kristlikud innimesed, siis on teil Jummalale hea meel; siis teie ollete Jummalale armastad lapsed, ja teiega on jubba sim, ja palju enam seäl tullewas ehk iggawesjes ellus se keige õnsam luggu.

Kuidas teie nüüd peate hakkama, ja aia-
ma, et teie nisuggusiks sata, sedda ma tahhan
teile näidata, ja teid õppetada.

Kolmas Peatük.

Egga teie ei küsfi nüüd ennam mitte, mis peame meie teggema, et meie õnsaks same? — jo teie nüüd sedda kül teate. Agga sedda woite teie kül weel küsida: "Kuidas woime meie omma tenistusse ammetis liggimessele omma armastust üllesnäidata? Kuidas woime ka meie sedda jummalikko rõmo maitsta, et meie läbbi, teiste innimeste luggu ifka parremaks lääb?" — Se peäle ma wõttan nüüd kosta. Pange agga jälle tähhele, mo Armad! ning piddage sedda meles.

Need innimesed, kenne heaks teie truište peate hoolt kandma, on ehk teie moisa-wannemad, ehk teie perremehhed, nende lapsed, ja teie ka-sullased ning ka-ümardajad.

Omma moisa- ja leiwa-wannemille woite teie ligmisse armastust sel wiisil üllesnäidata:

I. Te heamelega, ja nenda kui kohus ja digus on, keik tödd, mis sind kástakse; olgo, misfuggune tö se on, ja ärra häbbene enmast ei ühhegi tö pärrast. Ma ollen tähhele pannud, et perre-rahwal se wiis on, et, kui ühhele middagit kástakse tehha, mis teine olleks piddand teggema, et ta siis ei tahha sedda mitte tehha, waid wabbandab enmast,

üttel-

ühteldest: mis mul sega teggemist? Ühheks märgiks: Jaen on tallipoisiks, ning Jürri jälle weiste jures. Jürri on karja wälja aiand, ning on koggematta, ehk ka holetusse pärrast ühhe mullika koiu jätnud. Jaen näab sedda kül, agga ta ei lausu mitte sanna, ning ei aja ka sedda ellajat mitte wälja. Jõsand ehk perremees tulles, ja näab sedda, ning ütleb Jaeni wasto: mis se mullikas koiu jätnud? — "Ennä! Jürri on sedda unuustand." Mis sa siis ei aja tedda mitte wälja? — Mis mul sega teggemist on? wastab Jaen; Jürri on jo weikste tagga. Nüüd ma küsün: ons Jaen hästi teinud, ning omma liggimesse armastust üllesnäitnud omma Jõsanda, ja Jürna omma kasullase wasto? Polle mitte! Ta teggi sega mitto suggust patto. Ta olli tigge Jõsanda, ta olli hällastamatta ellaja wasto, ja keige sega näitis ta ennast ülles, mitte kui tru sullane, waid kui üks kelm. Sest olleks jõsand sedda ellajat mitte leidnud, siis olleks ellajas Jani polest woinud nälja surra, ning nenda olleks ta holetusse läbbi omma leiwa-issale suurt kahjo teinud nisamino hästi kui olleks ta temma käest warrastanud.

2. Kui sa nääd, et teised sullased ehk ümmardajad ei te omma õigust, siis ärra arwa mitte, et sinmul polle tarwis sedda tehha. Motle ikka, et se so käest küsitaakse,

ning ehk k'ül perremees ei sa keik tähhele panna, ning ei nä mitte; siis on ommeti Jummal, kes keik näab, mil wiisil sa omma liggimesse armastust ülles näitad. Mõttele ikka se peäle, et sa olled tootand omma wannematte sanna kuulda, ning et se hirmus kurri komb on, kui legi ei pea sedda, mis ta tootab ja käsib. Mõttele ikka se peäle, et, kui sa sanna kuulmatta olled, sa melehaigust, kurwastust ja kahjo teed neile, kes sedda ilmasüta peawad kannatama. Mõttele ikka se peäle, et sa omma tenistusse eest palka ja makso saad, ja et siis ka sepärrast so kohhus on õigust tehha. Mõttele wiimaks ka se peäle, mis Jeesusse Apostel ütleb, nende sannadega: Teie sullased, kuulge nende sanna, kes teie issandad on liha polest, kartusse- ja wärristussega omma süddame waggadusses, nenda kui Kristusse sanna; ei mitte silmakirjaks tenides, kui need, kes innimeste meele pärrast püüdwad olla waid kui Kristusse sullased, kes Jummal tahtmist süddamest tewad, kes heal meel Jeesandat teniwad, ja mitte innimesst, ja teädke, et, mis head legi ial saab teinud, sedda saab temma Jeesanda käest, olgo sullane, ehk wabbat innimenne. Ewes. 6, 5-8. Koloss. 3, 22.

3. Keik, mis sind kästakse, pead sa otse nenda teggema, kui so leiwawanne-
mad

mad sedda tahtwad, ommal aial, keigest
 siidamest, ja ilma wiwitamatta. Kui
 sa omma töö kallal olled, siis sa pead keik wõo-
 rad mõtted ennese jurest ärrasaatma, et sa om-
 ma aega ei kulluta ilmaasjata; ning nenda
 sa ei peage aega wiwitama, teistega jutto
 aiades, et so wannemad ei wihhasta ennast
 so ülle. Hoiä ennast, kui üks õige risti inni-
 menne, et sa neile melepahhandust ei te, kes
 sinnule toidust ja palga andwad. Tahhat sa
 Jummalat auustada armastusse ning sanna-
 kuulmissse labbi, siis te omma tenistusse am-
 meti tööd truište ja ussinaste, et wannemat-
 tel sest mitte kahjo, waid kasso ning roõm
 kätte tulleks.

4. Te keik, mis sind kãstakse, tassase
 ja hea melega! sestki maenitsussest on sinnul
 suur kasso, kui sa sedda meles pead, ja se jär-
 rel teed. Sest keik, mis wasto meelt tehakse,
 ei sa nenda tehtud, kui sunnib, ning on sul
 ennesele agga waewaks. Nurrised sa peãlegi
 ning haukud wasto, siis sa teed melehaigust
 omma perremehhele, ning wihhastad tedda.
 Ei olle rummalamat wiisi mitte leida, kui se,
 et perre wasto rãgib ning nukro melega teeb,
 mis kãstakse. Enneminne nããb perremees is se
 waewa, kui et ta peaks omma perret wihhase
 nãõga nãggema. Agga üks lõbbus, lahke ja
 heamelelinne perre teeb omma leiwananne-
 mille,

mille, rõmo, Salomoni sanna järrele: Silmade walguš rõmustab süddame. Opp. Sannad 15, 30. — Küllab se tošši on, et kange, raske ja mitmesuggune to, et rop ilm ja wahhest sinno omma südda, kui ta weel mitte hea ep olle, sind woiwad rahhotumaks tehha: agga kui so südda Jummalä ning liggimesse armastussega on täidetud, küll siis need kurjad ja kurwad silmapilgud ka lähkawad pea jälle moda, ja siis sa hakkad warši keik teggema hea, rõõmsa ja rahholikko melega. Oh! kui sa agga ikka peaksid omma mele tulletama, ja se peäle mõtlema, et so leiwawannematte ellomaia ka Jummalä Tempel on, ja et sa ükspäinist selle ussoga, mis ennast toššise armastusse läbbi liggimesse wasto üllesnäitab, sessinnatses Templis Jummalat öiete auustad: küll siis ei mingisuggune to sinule raskeks lääks, mis ial üllesnäitaks, et sa ommad keige liggemad liggimessest se on, omma leiwawannemad, toeste armastad. Küll siis nisuggune armastus sind tähsaseks ja waggaks teeks, ja so silmanäust, sa sannadest ja teggudest olleks siis ikka rõmus, allandik ja sannawõtlik meel leida.

5. Te sedda, mis so tenistusse ammeti polest tulles tehha, weel enne, kui sedda kätakse! Sest ep olle küll, et sa agga sedda teed, mis kätakse, waid, kui Jesusse armastusse

tusse = õppetus sind õiete juhhatab, siis katsu ka ilma leiwa = wannematte käsota heal meel ja trüiste tehha, mis nende heaks ja kasuks tulleb. Sest sega esite rõmüstad sinna neid keigeenamiste, kui neil polle tarwis ikka isse mõttelda se peäle, mis maias sinno holeks antud, ja mis seal sümule tulleb tehha; waid, kui sa liggimesse armastussest aetud, ikka isse tähhele pannud, ja trüiste ennese ümber wata-
 tad, kus ial middagit tehha on, mis so leiwa = wannemattete kasuks ja rõmuks tulleb. Te isse ennesele rõmo se läbbi, et sa ärramõtle-
 led, mis so leiwa = wannematte melepärrast woiks olla, ja sega jowa nendele ette, et, kui wahhest järrele küsitakse, nemmad siis sedda leidwad jubba walmis ja hästi tehtud olle-
 mast. Sepärrast ärra lasse ennesele ühhe kässo mitte kümmeFord ueste anda, waid te sedda, mis sa kül muidogi isse tead omima ammeti polest õige ollewad. Se kombe on rah-
 wa seas wägga likumas, et nemmad tõga oot-
 wad, kunni sedda kässtakse. Ja peaks perre-
 mehhele keigesurem kahjo sest sündima, ommeti ei holi nemmad sest mitte, ennast sega wabban-
 dades, et neil polle sedda kässtud. Misuggune kombe ei näita mitte agga laiskust ja holetust, waid ka pettist meelt ja tiggedust ülles. Neil, kes nenda tewad, on tõssine liggimesse armas-
 tus mitte süddames; sest muido woiksid nende süddamed mitte ni hirmus külmad
 olla,

olla, nähhes, et se ja se neist teggematta jääb, mis nemmad ommeti isse näwad tarwis ollewad, ja mis eest nemmad leiba ja palka sawad. Motle ikka se peäle, kas se hea on, kui so leiwa-wannemad ikka peawad sinnoga riidlema, sind igga asja pärrast maenitsema, ehk nomi-ma, ehk ka wahhest peksma. Eks se polle parrem, kui nemmad leidwad, et sinna ka ilma nende käsota omma tööd hästi aiad ja teed, ja kui nemmad sind sest kiitwad, ja ikka lahke ja lobbusa wiisi peäl soga rägivad? Eks sul ennesel polle ennam rõmo sest, kui sa woid julgeste nende filmade alla minna, teades et sa olled truiste sedda teinud mis so kohhus olli? Holetussest ja sannaakuulmatta süddamest touswad pea kül monned hirmsad pattud, kui on walle ja wargus. Sest holetusse läbbi teed sa omma perremehhele kahjo, ja eks se siis ei olle nago olleks temma käest middagit war-rastud? Ja kui sa sannaakuulmatta olled, ja perremees küsib, kas se tehtud on, mis sa ommeti ep olle teinud, ning sinna se peäle Jah! kostad, eks sa siis ei walleta?

6. Keikis asjus, mis sinno holeks antakse, olle tru ikka, ning aus. Ei mitte mingesugguse asja, egga ühhegi innimesse läbbi tohhid sa ennast lasta küsada et sa peäksid omma leiwa-wannematte käest middagit sal-laja ärrawõtma. Paljo ennam wötta isseen-nese-

nesega sedda seädust tehha, ja isseennese peäle sedda käsfo panna, ja iggal päwal Jummalale ommas palwes sedda tootada, et sa ühtegi ei tahha wotta, mis wannewad sinnule isse ei anna, egga, käsfiwad wotta. Minna ütlen: ei ühtegit! olgo se asfi ni alw ja ni piisut wäärt, kui tahhaks. Kust se kül tulleb, et wargusse auoto ja tigge ammet ikka weel ni rohkeste teie seas ligub? Kül se tulleb sest, et teie ennast pettate se walle möttega, et sest ep olle suurt luggu, kui middagi woetakse, mis ep olle paljo wäärt. Agga kas mötlewad nisuggued rummalad ka se peäle, et, kes jubba hakkab sedda wõtma, mis paljo wäärt ep olle, se wõttab pärrast ka kallimad asjad? Kas nemmad kül mötlewad se peäle, et wargus ikka wargus on, olgo ta piisofe ehk suur? Egga ükski, kes head mahhajättab, ja kurja tele ärraeksib, ei lä mitte warsi pahha rettikš, waid aega möda, ikka ennam ja ennam kurjust ja ülleandust teggemas. Nenda olleks, kui fegi suurt wilja lasso ennese ees näab, ja mötleks, mis sest peakš ollema, kui ma agga ühhe küllimito seält ärrawõttan? Teeb ta nüüd se kurja mötte järrele; siis wargusse himmo lähhäb ikka suremaks: nüüd ta wõttab jubba wakka, ja wimakš himmustab temma keik, mis film agga näab. Nüüd ta warrastab ni paljo, kui ta woib, ja issaab ühhest

nopjast hirmsaks wargaks. — Ons sallaja wargus ni hästi wargus, kui awwalik, ja kui ühhelgil lubba ei olle, teise omma rikkuda, ehk sedda isse ommale wotta, siis on ka se wargus, kui perre seäl pettab, kus ta peab perremehhe eest middagi ostma ehk müüma, üteldes, kui ta middagi müünud, et se alwem olli kauba polest, kui ta olli, ja kui ta jälle middagi ostnud, et se kallim olli kauba polest, kui ta olli. Nisuggused kelmtükkid ei sa perremees kül mitte warsi tähhele panna, agga lotust ei olle temmal ommeti ennam. Sest sedda näab temma jo seddamaid, et se asü polle õige, ja kuidas woib ta siis nisuggust perret ennam uskuda? Eks se ei olle üks tulline rist, kui perremees ei tohhi omma perre ei kühhoge üksi jätta; kui ta koddunt ärraminnes, keif firstud ja üksed lukko peab pannema; ehk, kui ta sedda ärraummustanud, kohkudes peab taggasi jälle minnema? Arwage agga isse ülles, mis kül nisuggune perre peaks wäart ollema! Mis murret ja kurbdust, mis waewa ja melehaigust, mis aiawitust ning kartust tewad nemmad omma perremehhele! Ja eks nemmad nenda, isseennast ei mißki pannes enestele wimaks kahjo ei te? Se lotus, mis perremees nende peäle olli pannud, kaub ärra ning jääb mahha; jubba sega nende hea nimmi innimeste ja Jummalala ees saab allandud.

Olleks

Olleks neil agga häbbi, eks nemmad niid
 ennast ei peaksid häbbenema? Eks nemmad ei
 peaksid isse melehaigust tundma sest et enne,
 kui perremees weel lotis nende peäle, nemmad
 saggedaste maggusad ja head sannad temmast
 kuulda, ja wahhest ka middagi kinkitud said;
 niid agga peawad näggema, et ta ikka nende
 wasto uskmatta on, ja nendele ühtegi ennast
 meleheaks ei anna? Peälegi teeb jo nisuggu-
 ne perre kahjo ning waewa ka neile, kes nen-
 dega ühhes teniwad; sest et perremees, kes
 niid jubba uskmatta on, nendegi peäle mitte
 ennast diete ei lootmas, waid keikipiddi isse
 käib järrel waatmas, mis nemmad tewad.
 Kus perre, mis häbbi tunneb, se kurbastab
 ennast se ülle, ja nende rahholinne, julge meel
 lõppeb ärra. — Kui se siis nenda on, mo
 Urmad, siis teie kül isse moistate, kui wägga
 se teile tarwis lähhab, et teie, truište ja au-
 faste tenides, ka isseennestele rahho murret-
 sete. Kes on, kes teile peaks kurja tegge-
 ma, kui teie head takkanouate? ütleb Apos-
 tel Peetrus. Truid ja ausad olge siis ag-
 ga ikka! siis ep olle teitel ühtegi karta; sest
 teil on se hea süddame tunnistus, et teie hästi
 ellate ja tete. Oh, kuulge mis Jeesusse ar-
 mastusse kässo sanna teile ütleb, mis minna
 teid selle sanna järrele menitsen, ning wõtke
 sedda head nou kowwaste karte, et teie rah-
 hul

hul tahhate olla sega, mis Jummal teile annud, ja ellades mitte wotta, mis ep elle teie omma, ja teile mitte lubba antakse wotta.

7. Ollad sa isse diete tru ja aus, siis ärra lasse ka teisi mitte ei andide egga söbbrusse pärrast warrastada. Reid on ka leida perre rahwa seas, kes kül isse ei warasta; agga nemmad ep olle ommeti mitte ausad egga truid; sest nemmad salliwad, et teised ehk andide ehk söbbrusse pärrast warrastawad. Reid on parrago Jummal weel, kes omma silmadega näwad, et teised warrastawad; agga nemmad ei lautsu sest sannage mitte, egga juhata perremehhe senna, kuhho temma warrandust wargast widi. Touseb se assti ommeti, ja küsitaakse siis neilt, miks nemmad sedda mitte teada andsid; siis püüdwad nemmad sedda sega jälle õigeks kånada, et nemmad ütlewad: egga meie ep olle jo sedda mitte wõtnud! Kui olleks kurja tõ näggial, kui ta sedda ei kela, ja sest wait on, mitte sesamma sü, mis teggial on! Kui teie siis, mo Ürmad! siidamest truid ja õiged ollete, kü teie siis omma perremehhele teada annate ni pea, kui teie teate ehk näte, et teised warrastawad. Ka sega näidate ülles, et teie tõeste risti innimesed ollete, ja ni hästi Jummalal, kui teie leiwawannemmattel on siis hea meel teitest. Kui teil agga se õige wiis ep olle, mis om-

ommeti liggimesse armastust ni selgeste ülles-
naitab, siis ollete teie ni hästi Jummal, kui
hea innimeste ees ühtegit wäart, olgo ka, et
teie muido mehhed tole ollete. Sest, mis teie
nenda ka ühhe kääga ülles ehhitate, sedda teie
kõsute isse teise kääga jälle mahha, sest et teie
wannemad teie pärrast ei woi julged egga
rahkul olla.

8. Ürra olle ükspäinist selle sees, mis
sinno holeks on antud, tru ning aus,
waid kela ka ni palju kui sa woid, et
teiste läbbi so leiwanannemile ei sünni
kahjo. Kenne kohhus on se küll enam, kui
sinno, ärrakeelda, et teised innimesed so lei-
wa-wannemid ei petta? Kennele tulleb küll
enam kui sinnule nende kasso otsida ja täh-
hele panna, kenne leiba sinna sööd? Kui sa
siis nääd, et middagi ep olle mitte õigel pai-
gal seismas, siis panne sedda jälle omma seä-
tud kohhale, et, kui saab järrele küsitud, se
seddamaid kääs on. Ja nenda pead sa kief
perremehhe asjad hästi tähhele pannema ning
hoidma. Ka siis, kui woõrad innimesed
näha on, panne neid terrawa silmaga tähhe-
le, keige enamiste, kui nemmad siin ja seal
käwad, kus neil käimist ei olle. Koddunt
ärra minne ka mitte ärra, kui so wannemad
sinnule seks lubba ei anna, keigewähhem õsel,
et sa peälegi weel hoost wõttaksid sallaja, sed-
da

da ärrasunniksüd, ja nenda kui üks kelm om-
 ma wannematte wasto teeksid: Mis ial nende
 kassuks ja heaks tulleb, sedda panne iggal
 aial ja iggal paigal truište ja hästi tähhele.
 Nenda ka, kui sa nääksid, et wilja sees ehk
 heinamaal ellajad on, siis aia neid enne weel
 ärra, kui sedda kätakse. Ka se pahha wiis
 on ikka weel rahwa seas leida, et, kui nem-
 mad näwad ühhe teise ma peäl, wahhest ka
 nende enneste ma peäl, ellaiad pahha peäl
 ollewad, siis ei aia nemmad neid mitte ärra,
 egga lausu sest ühhelegi mitte, mis nemmad
 seäl näinud. Kus on kül siin liggimesse ar-
 mastus leida? on se kül nende meles, et se
 moismatta ellaias ei tea, mis ta teeb? Kus-
 sitakse nende käest; miks teie need ellajad
 wälja ei aia? siis nemmad kostwad: mis mul
 sega teggemist? polle se minno põld, polle ka
 minno sigga. Algga siin ma küsün: kui sa ni
 külma ja holetuma süddamega liggimesse kah-
 jo woid nähha, olled sa siis kül risti innimen-
 ne? Woid sa kül julgeste se peäle jah! kos-
 ta? Kas on kül se sanna ka sinno süddames
 ellawaks sanud, mis Jesus ütleb: "mis teie
 "tähhate, et innimesed teile peawad tegge-
 "ma, nendasammoti tehke teie ka neile." Kas
 olleks kül se so mele pärrast, kui sa teaksid, et
 ellaiad so põllo ühhe innimesse nähhes hopis
 olleksid ärrasõnud? Eks sa siis mõtleksid om-
 mas

mas südmes nenda: Se on ommeti üks kurr ja sowimatta innimenne! Ta näggi, et minnule pahha sai tehtud, ja ehk ta küll olleks woinud, ommeti ep olle ta sedda kahjo mitte minnust ärrahoidnud. Sinna tahhad siis, et teised peawad so kääst kahjo ärrakeelma, kui nemmad ial woiwad; et te siis nendasammoti ka neile. Nääd sa siis, et üks ellaias pahha peäl on, olleks temma ka so waenlase pollal ehk heinamaal, siis wotta ikka ni pahjo aega, et sa tedda wäljaaiad. Peaks sul koggone mitte aega ollema, siis anna ommeti perremehhele sedda teada, ehk isse, ehk teiste labbi, et temma sest märki saaks. Teed sa sedda mitte, siis se on, kui olleksid sinna temma wasto warras, sest, et waene perremees so fü labbi ommast ilma jääb. Olleksid ellaiad warfi wälja aetud, mis suur ja hea abbi olleks se perremehhele olnud! Wägga süallune on ka iggawiks, kes need warrawad, mis pollo ehk heinama tarwiks tehtud, mitte omma takka kinni ei panne. Et nisuggune sedda tühja waewa kardab ja temma holetusse ja laiskusse labbi ellaiad pahha tewad, peab üks teine keik ärrakautama mis jures temma keige aas-ta labbi higgi ja werre waewas omma aega olli kullutand. Kus on se, kenneel sest mitte halle meel ei olleks? Mis risti-innimenne se küll peaks ollema, kes, kui ta woiw, ommeti mitte

mitte kahjo ärra ei kela? — Kus on käl selle liggimesse-armastus? — Kas on selle meles käl Jummalä kääst ja tahtminne? se kääst: "ärge armastage mitte agga sannaga ja kelega, waid teoga ja töega! Kanke teine teise koomad, ja nenda täitke Kristusse käästo!" Mötte saggedaste nenda: "kui minno holtusse läbbi mo liggimesse pöld ja heinama peaks hukka minnema, ja suur nälg tulles temmale se läbbi kätte, ja temma ohkaks ja nuttaks selle ülle, kes temmale sedda kahjo teinud, minno ülle, kes ma sedda mitte ärge keelnud, ehk ma käl woinud: kas langewad siis käl need silma-pissarad, mis ta minno pärrast nuttab ilma asjata mahha? Ei! waid need kissendawad hädda minno peäle! Ja küllab se aeg ka minno kätte tulles, kus minnaga pean ärra teggema ommast liggimesse armastusfest." — Waat, nenda möttele saggedaste, ja jätte ikka ennam holetust mahha! Se mis so liggimesse pärralt on, se olgo so melest nisammoti kallis ja hoidmisse wäart, kui se keige kallim assti, mis sinno omma pärralt on. Kui sa nenda mötled ja teed, siis näitad sa ülles, et sa tru ja aus innimenne olled, siis ep olle mitte agga kuulda, waid ka nähha sinnust, et sa töeste ristid innimenne olled.

9. Ürra olle keele: ehk fuddukandja, ja ärra lobbise mitte keik wälja, mis so perremehhe maias sünnib. Se olleks igga moistlikko innimesse arwades sinnul ennesel häbbiks, kui sa, ehk kõrtsis ehk majal teistega kokkotulles omma leiwa = wannemattest keiksuggused tühjad asjad wottaksid lobbiseda, ja nisuggused juttud tõstaksid, kust neile kahjo woib sündida. Kui sa ial omma liggimest öiete armastad, küll süis, otsego so südda ja käd, nenda ka so keel puhhas on keigest sest, mis woiks kahjuks tulla neile, kedda sa olled tenind ehk weel tenid. Need asjad, mis sinnul ep olle tarwis laiale wia on need kõnned ja juttud, mis seäl maias, kus sinna olled tenimas, petakse; se rohke ehk se nap suggu, mis seäl warrandusse polest on; need monned wiggad ja pudur, mis küll iggas maias ja igga maiapidamisse jures siin wähhem, seäl jälle ennam leitakse; need kõmbed ja wisid, mis wahhest seäl liguwad riete, söma = ja joma = aia, ja mu nisugguste asjade polest. Keik needsinnatsed asjad, ja mis nende sarnatsed, ei sünni mitte laiale kanda: sest mis on sinnul, mis on teistel sega teggemist? Ei sinna, egga teised ep olle seks seätud, et teie nende asjade pärrast peate arro pidama. Ning sawad needsinnatsed asjad laiale lautud, süis jätka-
takse ikka ennam weel nende jure. Nenda tou-

feb sagedaste ühhest ainsast tühjast juttust ni-
 saggune kÄrra ja riidleminne et mitte kord
 öiete willets ja õuneto luggu wimaks sest tul-
 leb. Mis on, küi nende hirmsa walle- juttude
 sü? Mis muud kui se tigge kele- ja kuddu-
 kandminne. Üks rägib ühhe jutto ülles,
 teine jätkab nattokest jure, kolmas panned
 weel middagit kõrwa. Muud on suur ja lai
 wallejut walmis ilma teadmatta on, kust ta
 tulleb. Saab agga öiete järrele kulunud, siis
 leitakse, et perrerahwas ning keige ennamiste
 wannad naesed sedda jutto on kofko pannud.
 On sul agga tõssine armastus süddames, siis
 sa olled wait, ja ei lausu sest mitte sanna, mis
 maias sünnib, mis seäl rägitakse ja tehakse.
 Ja siis ka paljo ennam lotust sünni peäle pan-
 nakse. Sest sedda inimest ei auusta egga
 ussu ommeti ükski kes kele- ehk kuddukandja.
 Põra sepärrast ommad kõrwad mitte igga jut-
 to ja sõsütamisse pole, waid paljo ennam
 panne se ees isseennast ja so seätud ammeti
 tööd tähhele. Mis sünnul teadmatta on, sed-
 da ep olle sünnul tarwis jälle üllestunnistada,
 ja selle pärrast ei kutsuta sind mitte tunnista-
 jaks kohto etre. Sest on sul ennesel ka ikka
 ennam au, kui so leiwa wannemad teadwad,
 et sa mitte kowalimne inimenne olled. Sind
 ei aeta mitte toast wälja igga asja pärrast,
 mis neil wahhest teine teisega on räkimist;
 waid

waid nemmad on julged se peäle, kui nemmad ka sinno kuuldes isseleskis räkivad, et sa sest majal ühtegi ei lausu.

10. Urra unnusta mitte, et üks diige, kui Salomon ütleb, ka omma lojukse hinge waewa teab. Hallasta sepärrast ka omma leiwa-wannema hooste peäle. Kui temma sind wälja läkkitab, siis mötle, et sa temma assemel olled, ja et sa keik, mis temmale ka siis käsufis woib tulla, otse nenda pead tähhele pannema, kui olleksid sinna temma isse. Neid on küll, kes, kui nemmad sawad ühhe ja mu sõido peäle wälja sadetud, rõõmsa süddanega lähhawad, agga mitte sepärrast, et nemmad peaksid sedda, mis neid kästakse, hästi tellima, waid et nemmad müüd aega sawad, ehk tüdrukuid takka aiada, ehk kõrtsuslakkuda, ehk mu wisiga omma mele ja lusti pärrast ellada. Kes üks lakku-koer on, se lääb, ilma et tarwis on, kõrtsu. Seal ta joob, seal ta wiwitab omma aega, ning waene hobbone peab saggedaSte päwa ja õ kõrtsu ees nalgas ja külmas seisma. Kes nenda teeb, kas on se küll Jummalala ning liggimesse diige söbber? Ei koggoniste! Armoto on nisuggune omma perrewannematte, armoto nende ellajatte wasto. Perrewannematte wasto on ta armoto, sest et ta joobnud peaga ei woi diete tehha, mis tedda kästi; ja sega teeb ta neile

Kahjo, sest et se sagedaste hopis mahha jääb, mis temma olleks piddand tellima; ja se kallis aeg lähhab ka raisko, mis temma olleks mu hea tööle woinud pruvida. Ellaiatte wasto on ta armoto, sest et need waesed lomad sagedaste peawad külma ning nälga ning janno katsuma. Misuggune sant perrerahwas tewad mitte ükspäinis leiwawannemille, waid ka isseemestele suurt kahjo. Sest nemmad teetawad isse sedda lotust, mis wannemil nende peäl olli; ja et wägga sagedaste näggiad seäl on, kus teggiad, sepärrast rikkuwad nemmad omma au ka wõdra inimeste ees ärra — Tahhad sa siis seski asjas öiete ja kui üks risti inimenne ellada, siis ärrawiwita mitte ilma asjata aega, kui sind wahhest wäijaläkitakse. Olle ussin ja aggar, ja ärra pea lusti egga palja lakkumisse himmo pärrast igga kõrtso ees kinni; ka ärrajuttusta mitte iggaühhega, kes so wasto tulleb. Pead sa söma ehk omaia pärrast kõrtso minnema, siis olgo so keige essimenne murre se, et sa tallitad omma ellaia, ja siis woid sinna ka omma ennese nälga ja janno kustutada, agga mitte nenda, et sa joobnuks lääd, waid et ikka meel peas jääb. Muido olled sinna, kes sa ellaiatte ülle pead wallitsema, paljo sandim weel, kui ellaias, mis, kui sa kül isse tead, ilmas mitte ennam ei jo, kui tarwis on.

II. Irra olle mitte riakas, waid tas-
sane, keige ennamiste omma leiwa wan-
nematte wasto. Ep olle mingisuggune asfi
mitte nenda meele wasto, kui perrerahwas,
mis ninnačas ja riakas on. Leiwa- ehk perre-
wannemad on jo ni hästi lihhalikko wanne-
matte assemel, kui Ma- wallitsejad, üllemad
ja õppetaiad. Kas nüüd lastele sünnib, wan-
nematte wasto panna? Ei mitte! Ja nenda
ei sünni nendegi wasto panna, kes wanne-
matte assemel on. Peab jo keiki auustama,
kui Apostel Peetrus maenitseb, Kui palju
ennam peawad perrerahwas, sesamma Apostli
maenitsuse järrel omma leiwawannemad, is-
segi need tiggedad auustama, ja nende sanna
kuulma. Kui rummal on siis se kuulda, kui
neist kätakse middagi tehha, ja perre haugub
nende wasto, ja prugib wahhest nisuggused
pahhad sannad, mis häbbi on kuuldes. Ikka
touseb sest riideminne ja söimaminne, wihhas-
telleminne ja wanduminne, ja kui wannemad
äkkilissed, ka pekzminne. Kas se üks hea el-
lamine, kas se moistlik Jummalat tenistus
temma templis on? Sa tead isse sest, mis
jubba döldi, et, kus ial head tehakse, seal
on Jummalat tempel. Nüüd on jo so leiwa-
wannematte kooda se koht, kus sinnule tulleb
head tehha. Se on siis so tempel; seal sa
pead Jummalat, ja mitte kurratit tenima.

Seks on müüd ka tarwis, et sa tašfase melega innimenne olled; et sa omma järrele andmist keikile lassed tutwaks sada, kui Apostel Paulus ütleb. Seddawisi näitad sa ülles, et Jesusse õppetus so meles seisab, ning et sa mitte palja nimme polest risti innimenne olled. Ja peaks se juhtuma, et sa wahhest middagi parreminne tead ja moistad, kui so perremees, siis woid sa moistlikkul ja tašfasel wisil temmale sest parremat tarkust anda. Tehko temma siis, mis ta tahhab. So kohhus on temma fanna kuulda, ja temmale sünnib käsko anda sinnule, kes sa tedda tenid. Sega, mis ma praego ollen ütelnud, sünnib.

12. Ka se maenitsus ühte, se on: ärra olle mitte uhke egga surelinne. Ei ühhelegi sünni kül mitte uhke olla, agga weel paljo wahheminne Ma=rahwal; sest et neil ep olle ei ammeti, egga sure tarkusse, ei warrandusse egga wiiside polest, mis peäle nemmad peaksid sured ollema. Algga neid ommeti leida, kes isseennestest suurt luggu piddawad, ehk neil kül ühtegi ep olle, mis surusiellemisse wäart olleks. Ja sega näitwad nemmad ülles, et nemmad uhked on. Sest se on jo uhkus, kui kegi se peäle surelinne on, mis temma foggone ep olle, ehk peaks temmal ka middagi sest ollema, kui temma sest wägga kiitleb. Se olli nähha sest Barriserist, kennest Jesus Luka Ewan-

Ewangeliummi ramatus rägib. Sesinnane piddas ennejest ka paljo suremat luggu, kui ta Jummalä ja hea inimeste nähhes wäart olli. Se ees, et ta isseennast olleks piddand läbbi katsuma, kui kangel temmal weel olli tössisest digusses, arwas temma sedda piisut head jubba sureks, mis ta wahhest silmakirjaks agga teggi. Se ees, et ta olleks piddand neid tähhele pannema, kes paljo parremad ollid tedda, ja nende järrele ennast ka parrandama, se ees arwas temma ennast nendega ühte, kennest temma mõtles, et nemmad paljo kurjemad ollid tedda, ja tännas Jummalat, et ta ep olnud nenda, kui nisuggused, ehk kui se rõlner, kedda temma näggi emalt seiswad; ja kes, ehk ta kü Jummalä ja hea inimeste ees paljo parrem olli, kui se Warriseer, ommeti mõtles, et ta piddi ennast ikka ennäm weel parrandama, ja sepärrast õhkas: oh Jummal, olle mulle armolinne! — Sesamma Warriseri luggu on weel mitmega, kes surelissed on ja uhked. Sedda piisut head, mis nemmad wahhest agga silmakirjaks tewad, töstwad nemmad wägga sureks. Agga tössine au, se au Jummalä ja hea inimeste ees, se on neil saggedaste hopis teadmatta. Oh sa tühhi inimenne! kes sa teiste seltsis nenda julge ja suur ollid isseennese peäl, mis sa kü arwad isseennesest? ollid sa siis ka töeste ennäm ja

parrem, kui teised? Woib olla, et sa rop
kurja teggia ep olle; agga olled sa jubha nen-
da, kui need, kes sinust parremad on? —
Issegi kirrikus, kus ommeti se üks peaks ni
paljo ollema, kui se teine, on sagedaste kül
uhked wisid ja kumbed nähha. Miks kül mon-
ni seal ennast wäggise läbbi toppib, üllema
paika otsides? On ta ni kanna, ehk on
temmal ni illusad rided, et ta mötleb, teised
peawad temma peäle waatma? Ehk kas ta
mötleb, et ta ennast wäart on, kui teised?
Kes nenda teeb ja mötleb, se on ikka üks uhke
Warriseer. Ja kui ta kirrikus, olgo miüd
jutlusse ehk pühha Laua aial, ni wägga ette-
tungib ja sega ommas uhkusses tülli teeb, siis
ta annab seddawisi koggodussele monne pah-
handusse. Sest kui temma ka näab, et seal
üllemal paigal, kuhho temma nouab, ennast
rumi ep olle, ommeti lükkab ta enneminne
mõned ümber, ja loob enneminne ennast läb-
bi, kui et temma peaks järrele andma. Kes
siis ka tahhaks jutlusse sannad tähhele panna,
se ei woi mitte. — Kui wägga tarwis on siis,
ni hästi kirrikus, kui igga mu paigal mele tul-
leda, mis Paulus maenitseb, üteldes: Urge
tehke ühtegi tühja au pärrast waid arwa-
ge allandusse läbbi teine teist üllemaks,
kui isseennast. Wilip. 2, 3. Sega ei tah-
ha Paulus mitte ütelda, et meie ennast ei
miks:

mißski peame pannema, ehk alwemaks ja san-
 dimaks piddama, kui meie tõeste olleme.
 Paljo enam sünnib meile ennast rõmustada,
 kui üks hea tõ meile forda lainud, ja kui meie
 Jummalaga abbiga tõeste kui risti innimesesed
 ellame. Waid sedda tahhab Paulus siin üt-
 telda, ja ütleb sedda ka selge sannadega, Ro-
 ma rahwale kirjutud 12 p. 3 s., et ükski ei
 pea ennast targemaks ja parremaks arwama,
 kui sünnib ja kui kohhus on arwata. — Ol-
 leksid sinna ka se keige targem, kas siis separ-
 rast sünniks surelinne olla? Wisut kü! so
 tarkus, so moistus on jo Jummalaga and, nen-
 da kui ka se temma and on, et hing terwe ih-
 ho sees omma moistust woib pruvida, kui ta
 tahhab. Agga ehk olled sa se peäle surelinne,
 et sa kanna ja prisk olled ihho polest? Kui
 rummal olleks se jälle! Tännama pead sa
 Jummalat se eest allandikkust, pruvida pead
 sa ka sedda Jummalaga andi ausaste, se on, so
 ennese ja liggimesse tõsiseks heaks. Agga
 uhke ja surelinne ei sünni mitte olla, ka keige
 terwema ja kanna ihho peäle Pealegi on jo
 keik ihholikkud asjad, ja nenda ka meie ihhud,
 agga aialikkud ja mitte iggawesses. Ihho po-
 lest olled sinna, olleme meie keik agga põrm,
 ja peame põrmuks jälle sama, ja usside roaks.
 Täta siis keik tühja au ahnust, keik uhkust,
 mis ikka rummalusse märk on, mahha, ja
 noua

noua sebda au takka, mis tõssine on, mis Jum-
mala ja hea inimeste ees kolbad, mis pär-
rast surmagi jääb iggaweste — mis se agga
kätte saab, kes kui üks lapsoke taewase Issia
fanna järrele teeb, mitte uhke, mitte surelin-
ne se peäl' olles.

13. Pea rahho teistega, ning ärra
rüdle nendega igga tühja asja pärast.
Rahho on se õige seltsi kinnitus. Kus rahho
waim on ja kus temma wallitseb, seal ta teeb,
et inimessed ühhomelelissed on issekeskis, ja
hästi teine teisega toime sawad. Iggaühhel
woib sesinnane waim olla, kui ta agga isse
tedda ennesest ärra ei aia. Ta on ja ellab
jubba sinno sees, kui sa tõe ja õigusse polest
middagi heaks jälle kånad, mis sai walle ja
ülle annetusse läbbi kurjaks kånatud. Ta el-
lab sinno sees, kui sa õigusse pärast kannata-
des, segipärast õigust teed; kui sa järrele an-
nad, ja pallub kus sa woiksid wasto panna,
ja trotsida; kui sa kurja haega tašud, kus
sa woiksid kurjaga tašuda. Kui sa nenda, ja
mis sega ühte sünnib, teed, siis on sinmul rah-
rolinne meel ja waim. Agga ta on kangel
sinnust, kui sa riakas olled, kui sa nurrised
ja söimad, kui sa laimad ja wihhastelled, kui
sa wallet tõeks ja tõt walleks kånad, kui sa
wasto panned, ja enne mitte järrel ei anna,
enne kui sa olled woimust sanud. Rahholinne
meel

meel ja waim on kaugele sinnuist, kes sa sullane ehk ümmardaja olled, ja nendega ikka tapled ja ridus olled, kes sinno ka sullased ehk ka-ümmardajad on. Kes sa teistega ühhes perres ellad, mõtle, kus, ja kenneaga sa ellad! Sa olled ühhes maiaš, ühhes seltsis nendega, kenneaga sa ühhe te peäl olled taewa pole. Tahhad sa nendega senna sada, oh! ärra mõtle siis mitte, et sa nendega woid ridelda senni kui sa taewa ukse ette saad. Ei! Teie ollete keif Jummalala lapsed, teie tahhate keif ühhe riki pärriad olla; et armastagem siis teine teist, kui wennad ja õed, kui ühhe riki pärriad! Piddagem rahho issekeskis! On sad, ütleb Jesus isse, on need rahho noudjad; sest neid peab Jummalala lapsiks hütama. Matt. 5, 9. Eks sinnage ei tahha Jummalala lapse nimme wäärt olla? Ja eks se ka sinno süddant ei liguta, et Jesus isse meile ni mitme waewa ja kannatamissegaga rahho tahtnud sada? Kui sa sedda õiete mele tulletad, temma armastusfest, temma kannatusfest ja tassandusfest; eks se ei peaks keif wihha ja waeno so süddames kusstutama, ka siis, kui sinnule üllekohhut ja liga tehakse? Ja kui sa siis palud: anna andeks, oh Jummal! minno wõl-lod? Eks siis sinnage neile heal melel andeks ei anna, kes so wõlglased on, olgo niid, et neil sinno, ehk sinnuil nende wasto middagi on?

on? Jah! Kui nisuggune rahholinne meel so süddames ellab, kül sa siis ikka nenda mõtled:

Ma tahhan nendele ka pea andeks anda,
 Kes minno waenlased, ja mitte wihha kanda,
 Waid head tehha neil', kes mulle kurja teind,
 Ja minno läbbi ka ehk melest pahhaks läind.

Ja kui sa nenda mitte ükski mõtled, waid ka truište teed, siis saad sa üksford pärrast surma iggawest rahho maitsta. Agga seks on tarwis, et sa 14. ka ommad waenlased armastad. Se naitab kül sessel wägga raske ollewad, kes alles tõssisest liggimesse armastussest weel kangel on. Agga armastad sa liggimest tõeste, küllab siis ka se ep olle sinul ennam mitte woimatta, et sa ommad waenlased armastad. Sest waenlane on jo ka liggimenne, kuidas sa kül tead. Ja kes on so waenlased? Sagedaste need, kedda sinna omma ennese sü läbbi omma wihhamehheks teggid. Ja peaks ka üks ja teine so waenlastest ehk wastane ollema, ilma et sinul sest süüd olleks, siis ep olle se ommeti mitte woimatta, ka nisuggust armastada, kui agga liggimesse-armastus so süddames on. Sest olleks se woimatta, siis ep olleks Jesus meid mitte kasknud, et meie ommad wihhamehhed peame armastama; neid õnnistama, kes meid arrawannuwad; neile head teggema, kes meid

wih-

wihkawad; nende eest palluma, kes meile liga tewad, ja meid takkakuisawad. Sest, se läbbi, ütles Jeesus, same meie esite omma taewase Issa õigeks lapsiks, kes ka head teeb iggauhhele, kes lassib omma päikest kurjade ja heade ülle tousta, ja wihma saddada õigedele ja üllekohtustele. — Waatke nenda kaskis Jeesus, et meie issegi waenlased peame armastama. Ja selle asja sees, nenda kui keige mu hea asja sees, olli temma isse meile kawniks õppetuse margiks. Arranaerdud ja arrateotud pallus temma weel risti samba peäl omma waenlaste eest:

Kest omma risti: wallo sees

Ta heldest' pallub nende ees,

Kes wallo temmal' tewad.

Ta südda lähhäb halledaks,

Et nemmad ikka waesemaks

Se patto läbbi läwad.

Meist taewa pole heldeste

Ta põrab ärra filmadke,

Ja pallub sure heäleaga,

Et kuulwad taewad ja se Ma:

„Oh! anna nüüd, mo Issa! andeks neile weel;

„Sest, pimme on jo nende meel.“

Nenda teggi Jeesus. Algga mis teed sinna, kui sa teisega wihas olled, ja siis keik wannad süüd üllestisjud, mis pärrast sa enne waid olid? Ehk mis sinna teed, kui sa tahhad, et se, kenne

Kenne wõsto siinul middagi on, ei tohhi siinõ
 parrast mitte kirriko minna? Kui sa sellele, kes
 siinule wahhest liga teeb, nendasammoti jälle
 ja weel ennam kurja teed, kui sa agga woid?
 — Mõtled sa wahhest ommas süddames nen-
 da: "kui Jesus armastab, nenda ei woi min-
 na mitte armastada;" et panne siis teised täh-
 hele, kes ka muud ep olnud, kui agga paljad
 innimesed. Josep olli paljas innimenne, ja
 ommeti teggi temma omma wennadele head,
 ehk nemmad kül temmale kurja ollid teinud.
 Jehwanus olli paljas innimenne, ja ommeti
 loeme meie Apostlide teggude Ramatus, et,
 kui tedda usso parrast kiwwidega wiisati, tem-
 ma weel surmas omma waenlaste ja tapjatte
 eest Jummalat pallus, üteldes: Issand!
 ärra arwa neile sedda mitte süüks. Ja sinna
 isse, mis sa muud ollid, kui innimenne, kenne
 nõbrusjed ja wiggadusjed Jummal keik ärra-
 tunneb, ja ommeti lasseb ta Jesusse läbbi sin-
 nulegi ütelda, et sa mitte agga neid pead ar-
 mastama, kes sind armastawad, (sest sedda
 teeb monni kurri innimenne ka;) waid ka neid,
 kes sind wihtawad: et sa mitte agga so hea-
 teggiattele pead head teggema, (sest sedda teeb
 monni kurri innimenne ka;) waid ka neile,
 kes siinule liga ja kurja tewad. Jummal teab
 siis, et ka sinna ommad waenlased woid ar-
 mastada, kui sa agga isse omma süddant nen-
 de

de wasto mitte kõwwak's ei te. Ülle sedda, mis meie woime, kui meie agga isse tahhame, ep olle Jummal ühtegi kasknud. Ja tahhad sa omma moistust agga nattoke pruvida, siis sa küül isse naad, et sa parreminne ei woi omma waenlase peäle woimust sada, kui et sa temmale head teed ni paljo kui sa woid. Seeb se on, mis Apostel Paulus ka ütleb, nende sannadega: «kui sinno waenlasel naalg on, siis söda tedda; kui temmal janno on, siis joda tedda: sest, kui sa sedda teed, siis koggud sinna tullised süssi temma pea peäle.» Ürra anna siis ennast mitte kurjast ärrawoita, kuid woida sinna kurja ärra heaga!

15. Ülle agga ka omma ennese söbber, ja hoia sepärrast ennast lajomisse ja praßimisse eest. Ka se on üks maenitus, mo Ürmad, mis mitmele teie seast tarwis lähhäb. Sest mis kurjad kumbed liguwad küül ennam Marahwa seas, kui liigjominne ja wargus? Needsinnatsed pahhad wisid on, parrago Jummal! ni rohkeste teie seas leida, kui olleksid nemmad teile jubba sündimisest sadik ommak's jänud. Ja küüllab se ka nenda on. Sest need emmad, kui remmad kaima peäl on, ei hoia ennast selgi aial lastumast ja wahhest nattoke warrastamast; ja se hakkab lapse peäle kinni. Uskuge mind, et keif need himmud ja ihhaldamissed, olgo head ehk kurjad, mis

mis emmal sel aial on, kui laps temma wõ al, need sawad ka lapsest pärritud. Sepärrast teie emmad heitke armo omma ihho koorma peäle. Kui teie sel aial ennast ei hoia liajomisse, wargusse ja muunde kurje teggude ja himmude eest, siis on se ka teie sü, kui teie lapsed pärrast õnnetumaks saaksid. Algga ka sest touseb liigjomisse pahha wiis, et lastele, kui nemmad alles nõdrokessed on, wina ja õlut suhho sisse lastakse. Siin saab se jälle tõeks, mis wanna sanna ütleb:

Reigest sest näte teie jo, et teil liast jomisest enam kahjo kui kasjo on. Tõtte siis üksford ka sedda wanna kurja kombe mahha, ja piddage ikka meles, mis Jesus ütleb: Hoidke ennast, et teie süddamed ei sa koormatud liasomisse ning liajomissiga. Luf. 21, 34. Nende sannade sees ei keelta koggone mitte, et meie ei pea söma ja joma, mis Jummal meile annab; waid mis seäl keeltakse, se on liigjominne ja liigjominne: sest et kurjad himmud sest kaswawad, ja et inimenne enast sega allandab issegi moistmatta ellaiatte alla. Sest mis on kü jobnud inimenne? Ta on paljo sandin, paljo rummalam, kui üks moistmatta loom. Ellaias ei sö egga jo enam mitte, kui temmal nälja ja janno kus-tutamissesk tarwis on; ja monni moistlik inimenni, kes risti inimenne tahhab olla, joob

ni kaua kui ta meletumaks jääb. Etks se polle
 habbi? Kui rummal on üks joobnud inni-
 menne peält nähha! Mis ta rägib, mis ta
 teeb, keik se on rummal. Oh! se teeb inni-
 mēsse suggule habbi. Jätke tedda, ja kuulge,
 mis ma teid maenitsen! Sinna pissoke poisi-
 ke! on sul himmo wina järrel, lammata sedda
 himmo norelt, ja ärra jo sedda mitte; sest se
 ei toida sind, egga anna sinnule mitte rammu.
 Olled sa nores eas kurja himmo wasto pan-
 nud, siis ep olle se sinnul raske wannas eas,
 et sa kurja himmo peäle woinust saad. Ning
 sinna! kennel jubba peaks moistus peas olle-
 ma, arwa isse ärra, mis suur kasso sinnul
 sest on, kui sa liajomisse eest ennast hoiad, ja
 mis kahjo, kui sa sedda mitte ei te. Se kasso on
 ilma otsata suur, kes agga sedda tahhab tah-
 hele panna; ja nendasammoti ka se kahjo.
 Kes jodik on, se kõrwetab omma sissekonnad,
 ia rikkub omma terwiist ärra; agga se, kes õi-
 ge ia kassin, se prugib Jummalä andid enne-
 sele rammuks. Kes jodik on, se on ikka hullo
 peaga, et ta ei woi mitte diete tööd tehha;
 selle wasto on kassin inimenne ikka moistlik,
 ia ussin omma töele. Jodik langeb wimaks
 nalja ia habbi sisse; agga õige ning kassin
 hoiab ennast pudo eest. Jodik ei woi diete
 süa egga maggada, sest et wiin temmale wae-
 wa teeb; selle wasto kinnitab kassin inimene

ne ennast õigel aial sües, ia jues, ia maggades. Jodik ei woi isse ennesele, paljo wähhem teis-tele abbiks olla; agga sellel kes käsinnaste ellab ja tööd teeb, jätkab Jummal ni paljo, et ka waesed temma käest abbi leidwad. Nenda näte teie nüüd, et jodikkul iggast polest kahjo, hädda ia häbbi on. — Ja kes woib ühhe jodiko peäle lota? temma on üks ärrapõlgtud ning teotud innimenne siin ilma peäl; mis temmast wiimsel päwal woib olla? parrago Jummal! Meie ei tahha kōhhut moista; sest sedda tahhab Jummal isse tehha: agga truieste maenitsedes tulletame meie pühha kirja sannad mele, mis nenda on. Meie peame ärrasalgama keik ilmalikkud himnuid, ja peame moistlikkult ia diete, ia jummalakartlikkult ellama sesunnatses ma-ilmas. Tit. 2, 12. Ella-gem aufaste, kui päwa aial, ei mitte pras-funnisses egga liigjomisses, ei mitte abbi-ello ärrateotamisses, egga fimalusses, ei mitte ridus egga faddedusses. Rōm. 13, 13. Ja ärge joge ennast mitte täis wina, kust üks õnneto ello tulleb, waid sage täis waimo. Ewes. 5, 18.

16. Nuusta Jummalat, temma peäle kindlaste lotes, ja mitte ebbausklik olles. Kui monneist kūsitatse, kas temma kül diete usklik ia risti innimenne on, siis ta kostab julgeste: jah! ma ollen. Watame meie agga

tem-

temma teggude ia wiſide peäle, kũl ſiis leitakſe, et ſe tõſſi ep olle, ia enneminne ſũnnib arwada, et Jummal omma ollemiſſega temmal teadmatta on. Seſt kui niſuggune Jummalat diete tunneks, egga temma ſiis ſedda ei teeks, miſ Jumjala ollemiſſe ia tahtmiſſe waſto on. Et ſa Jummalat mitte diete auuſtad egga temma peäle lodad, ſedda tunnen minna ſeſt, kui ſinnul ebba- ja walle-uſſo wiſid alles on, ning kui ſo Jumjala teniſtuſſega ũhte ei ſũnni, miſ Jeſus õppetab, ũtteldes: Jummal on ũks Waim, ia keſ tedda kummardawad ehk auuſtawad, need peawad waimuſ ia tõeſ kummarutama.

Joann. 4, 24. Onſ Jummal ũks waim, miſ Jeſus iſſe tunnistaſ, ſiis peab tedda kũl teiſt wiſi auuſtama, kui ſe tãnnini ſinnuſt tehti. Tubba ſe on wallemõtte, kui ſa arwad, ennast Jummalat diete teniwad, et ſa agga palwed teed, waimoliſſud laulud laulad, kirko, palwe-tunnile ia Jeſuſſe Lauale kãid. Ehk kũl ka ſe keiſ hea on, ommeti ep olle ſe koggone weel mitte keiſ. Waid moiſſliſſuſ Jumjala teniſtuſſeſ on keige ennamiſte ſe tarwiſ, et meie temma mele pãrraſt truiſte mõtleme, elame ia teme. Tenid ſa mitte ſedda wiſi Jummallat, waid ũkſpãiniſ monne wãliſpiddiſte, ia iſſegi ebba-uſſo wiſidega; kaſ ma ſiis weel pean arwama, et ſa Jummalat diete tun-

ned ja tenid, et sa tedda waimus ja tões auus-
 tad? Pissut kúl! Mitmel on se wiis, et kui
 nemmad pühha Laual käimas, nemmad ühte-
 gi enne suhho ei wõtta. Se olleks nüüd enne-
 sest kúl mitte laita, ehk kúl Jesus isse, kui ta
 pühha õhtosõma = aega seadis, omma jüngrit-
 tega enne söi. Agga pärrast wõttab monni ni
 paljo suhho, et ta mitte woib omma jalge peäl
 seista. Mis nisuggane waene kúl mötleb?
 Ehk mötleb temma nenda: "ollen ma enne
 sedda agga jomatta, kúl ma siis pärrast jälle
 woin lakkuda, ia ihhule head tehha; sest hing
 on jo omma õssa sanud." Eks se olle otse
 nenda, kui ütleks temma: nüüd ma ollen Jum-
 malat jälle melitanud: kúl ta nüüd jälle min-
 nule pattud andeks annud; nüüd ma woin uut
 arro hakkada? Agga mis meleparrandamine
 se on? Mis arm on sest lota? Ja kuhha jääb
 se tootus, et head pididi tehtama?

Kas woib kúl Jummal wõlgo jätta
 Sell', kes need wõllad foggub teäl?
 Kas armust se woib osso wõtta,
 Et kúl siin lodab Jesu peäl';
 Kes agga patto sisse jääb,
 Ja armo isse tühjaks teeb? —

Nende ebba usso wiiside arrud on ni hirmus
 fured, et tüddi tulleks peäle neid keik üllebrä-
 tides. Agga ommeti tahhan minna siin mon-
 ned

ned ebbausklikkud wiisid nimmetada, wiis rahwa seas keige ennamiste liguwad. Nenda on:

1) Kui wadderid lapse towad nimme alla, siis üks naene teeb lapse mähkmed rinna peal sallaja lahti, et Oppetaja sedda ei pea nägema, ning pistab temmale leiba ia rahha sena sisse, ja teeb lapse käd ka lahti. Leiba ia rahha antakse temmale sepärrast, et temmal ei pea sest püdo ollema; ja käd peastakse lahti, et temmast peab üks hea tö-teggia sama. Agga et se tühhi usk on, sedda woite teie sest nähha, et, kui sest abbi olleks, siis ep olleks jo neid koggone mitte leida, kes waesed olleksid ja laisad; waid keik immessed, kenne ristmisse jures sedda kombi peti, olleksid aggarad tö-teggia ja rikkad. Nüüd agga näme meie, et surem inimeste hulka waesed küll, ja weel surem hulka laisad on. Kus nüüd se usk! Se tulleb keige ennamiste immeks panna, et ni mitto sedda ikka weel ülespidawad, ehk nemmad küll isse tundwad, kui tühhi temma on, ja ehk küll se wasto rägitakse ja maenitsetakse.

2) Kui laps esimesel korral kirriko tulleb, siis ta peab rahha kirriko kottisse pannema, agga selle kottiga luakse kolm kord lapse pea ümber. Ja mikspärrast? Sepärrast et temma peab hästi kolis oppima ja meles piddama. Oh ja ebba usklik! Kui sedda tarkust sünniks nenda

nenda pea sisse lüa, kui mitto olleksid siis leida, kes targad olleksid!

3) Tulleb haigus ehk mu wiggadus kogematta, ehk saab ühhe käest middagi ärrawarastud, siis ta lähhab sola pühhujatte ia nende jure, kes enmast targaks nimmetawad ia ot-sib ennesele abbi. Kas tunneb kül nisuggune Jummalat? Kas ta lodab kindlaste temma peäle? Pissut kül! Sest ussüks temma julgeste, et Jummalat heidus ja wäggi ülle keik ullatab, kuidas woiks temma siis ni ebbausk-likkul kombel omma lotust teiste peäle ennam heita, kui Jummalat peäle? Se, kes keik on lonud, se on ka keikis paikus; ja et ta keikis paikus on, siis temma ka teab keik, mis ial on sündinud ja weel sünnib. Keige sallajamad mõtted ia teud, keik on ia õnnetus, keik, keik on temmal teada. Ma ia taewad näitwad keikipiddi ülles, et temma woib ia teab keik asjad, issegi need keige wähhemad, üllespid-dada ia hoida. Temma peäle sünnib siis, kui Petrus maenitseb, ommad murred heita; temma murretseb ka meie eest. Ta on abbi sead-nud ka meie; sest ta andis moistust, moistlik-kud meled; ta andis rohto ja arstid; ta andis mitmed muud head asjad, kust abbi tulleb. Kui meie sedda keik õigel ajal ia moistlikkul kombel prugime, ia kindla lotusfega keige abbi andja, se on Jummalat peäle mõtleme; kül

meie siis leiame ka aialikku abbi, kuni aialik abbi Jummalala targa nou järrel meie tössiseks kassuks tulles. Agga ebbausklikkul kombel ei sinni mitte abbi otsida. Kes sola puhhujä ehk mu nisugguse teggia käest abbi otsib, se otsib abbi petjä käest. Sest kes need on keige ennamiste, kenne käest ni mitto teitest abbi noudwad? Need on pea keik ehk rummalad ja kehwad innimesed, ehk jodikud. Laiskusfest, nälast ja lahkumisse hümmust kiusatud, katsuwad nemmad kerjamisse assemel sedda kunsti. Paljas tütleminne agga on nende kunst. Ja peaks siin ja seal ka näitma neist abbi ollewad, siis se wigga, mis nemmad tahtsid parrandada, ehk muido olleks parremaks sanud, ehk senna jure sai ka wahhest middagi prufitud, mis töesste aitab. Agga nende sola puhhamised ja muud nisuggused tühjad ja ebba usklikud kunstid ei aita koggone mitte. Muido uemmad nendega kü isseennast woiksid aidata, kui nemmad isse waewas on. Ja pealegi ep olle nemmad mitte agga petjad, waid ka Jummalala sanna teotajad, sest et nemmad ütlewad ennast Jummalala sanna läbbi ommad kunstid teggewad. Segä nemmad teadawa melega se wasto tewad, mis Jummal ni kowwaste feelnud üttelde: "Sinna ei pea mitte Jummalala ninne ilma asjata suhho wõtma; sest Issand

ei jätta tedda nuhtlematta, kes temma nimme kurrjaste prugib.”

Need kolm ebbausso wiisid, mis ma praego ollen nimmetanud, ei olle üksikud, mis Marahas piddawad illes; waid nende arro on ilma otsata. Nenda on: kui kirriko kellad lüakse, siis nemmad löwad wasto rinna, ning niksumad ommad põlwed; kirriko kella kōis ning meewaht, mis Altari küünlatte peält woetakse, peab haigust parrandama; ka antakse wahhest haigedele sedda sepi sisse, misga furno kehha pesti. Agga sega woiwad haiged weel haigemaks sada keige ennamieste, kui surmul enne hakkaw többi olli. Surnutte kirsto sisse pannakse neid asjo, mis neil ello aial armsad ollid, ning üht sepi tükki, purju-noāla ja pole koppika rahha. Kalla- ning linnopüüd-jattel on ka mitmed ebba-usso wiisid, ning kui ühtegi ei tahha ennam aidata, siis se walle usk on, et suitsetamisest peab kasso ollema; ja nenda on weel mitmesuggune walle usk teie seas likumas, kus selgeste nähha, et pimmedussel ikka weel woimus on; sest seäl, kus walgus paistab, ehk kus õige risti usk on ja ellab, seäl ep olle ka nisuggust rummalust mitte leida. Seäl prugitakse küil moistlikkul kombel sedda abbi, mis Jummal on seadnud; agga keige ennamieste lodetakse temma peäle, se Jummal peäle, kes woib aidata, kui ka keik mu

mu abbi pudub; kes aitab ei mitte ellus üks-
põinis, waid ka surmas, ja peälegi parrast
surma. Nenda ollid ja on neid weel, kenne-
tõssine ja kindel lotus Jummal peäle. Pan-
gem ka sedde tähhele, mis pühhad kirjad meile
üllesräägivad sest waggast Jobist, Lawetist,
Paulussest. Hiob sai küll kiusatud, et ta piddi
Jummalast ärratagganema. Agga kess temma
keige purema waewa ja hädda sees, ütles tem-
ma ommeti: peakš ka Jummal mind tapma,
siiski tahhan ma temma peäle lota. — Lawet
olli üks suur kunningas, kennele warrandus,
wäggi ja woiuus küll olli, misga temma in-
nimeste arwades ennast küll olleks woinud ai-
data; agga ta ei annud ennast sega mitte är-
rapetta, waid lotis ikka Jummal peäle, ja
otis keik head temma käest. Sepärrast olli
temmal ka julgus Jummal peäle hädda ja
risti aial. Ükspäinis Jummal jures, üt-
les temma, on mo hing wait, temma käest
tulleb mulle abbi. Temma on ükspäinis
mo kaljo ja mo dinnistus, mo kõrge war-
jo paik, minna ei sa wägga kõikuda. Laul.
N. 62, l. 2. — Paulus olli ka mitmes häd-
das maal ja merre peäl; agga ommeti ei lah-
fund temma mitte Jummalast ärra, waid tem-
ma willetsusjed kinnitasid tedda weel enam
kindlas uskus ja lotusses, nenda et ta julges-
te ütles: ma lodan, et mulle ei ühhestki
as:

asjast ei pea hääbi sama, waid et Kristus feige julgussega, kui ikka, nenda ka müüd peab wägga auustud sama minno ihhus, olgo se ello ehk surma läbbi. Wilip. 1, 20. Ja kes on meid parreminne õppetanud ka lotusse polest, mis meile tulleb olla Jummal peäle, kui Jesus isse? Temma surma kannatamisõed ollid jo ni hirmsad ja ni rasõed, et ta piddi wimaks isse wälja hüüdma: "Mo Jummal! mo Jummal! miõs ja mind ollid mahha jätnud?" Agga seddamaid tulli jälle se mõtte temma mele taggasi, et Jummal keikide Jõsa on, isõegi keigesõuremas waewas ja kannatamisões, ja hinge heites ütles temma weel kindla lotussega: "Jõsa! sinno kätte annan minna omma waimo." ✕

17. Urra unnusta, omma liiggimesse wiggadusõed nähões, isõennast parrandamatta, ia moista isõennese peäle ennam kõhõut, kui teiste peäle. Meid on ni paljo, kes kõi liiggimesse eõsitusõed ikka tähele pannewad, agga nende enneste eõstusõed kånawad nemmad õigeks ja heaks. Ja se tulleb sest, et nemmad ikka teiste, agga mitte enneste peäle waatwad, et nemmad mitte ennestele õiget arro tewad süddame luggu polest, ehk, kui Paulus ütleb, isõenneste peäle mitte kõhõut moistwad. Iggaühhe wasto, kes nenda teeb, ütleb Jesus: "mis sa sedda pinda naad,

nääd, mis so wenna filmas on, agga sedda palki, mis so ommas filmas on, ei panne sa mitte tähhele?" Need keigewähhemad süüd, tahhab Jesus ütelda, moistad sa omma liggimessest ülleskiskuda, ja tead iggaühhele neist juttustada, agga so ennese eksitused, mis wahhest paljo suremad ja raskeamad on, neid sa kattad mitmel wiisil, mitte kani- ja wändega, ja tahhad pealegi weel, et teised neid peawad heaks kiitma. — Mitnel innimestel on se pahha wiis, et nemmad ellades ei lausu sest heast, mis liggimenne teeb; agga eksib temma wahhest, siis üks ainofe keel tuhhande assemel on; siis tõstwad nemmad ni kujurad kõnned selle liggimesse peäle, ja waltetlewad ni paljo senna kõrwa, et surem ossa neist kõnnedest muud ep olle, kui walle. Peaksid agga nisuggused öiete mõtlema se peäle, mis Apostel Paulus maenitseb, üteldes: Mis sa omma liggimesse peäle kohhut moistad? ehk mis sa omma liggimest mikski ei panne? Sest meid peab keik Kristusse kohtofärje ette seisatadama. Sepärrast peab iggaüks meist isseennese eest Jummalale arwo andma. Sepärrast är gem moistkem teys kohhut teine teise peäle; waid moistke enne minne se peäle kohhut, et ükski omma liggimessele tülli egga pahhandust ei te. Rõm. 14, 10. 12. 13. Olleme meie isseennast par-

randanud, ja meie näme, et meie liggimenne
 ikka weel eksib, siis on meie kohhus, et meie
 tedda maenitseme ja parrandame; agga meie
 peame ennast hoidma tedda kurwastamast, ja
 temma eksitusjed laiale lautamast. Jõse olled
 sa jo alles paljas inimenne, ollekšid sinna ka
 se keigeparrem. Kes seisab, ütleb sepärrast
 Paulus, se katsugo, et temma ei lange. Ja
 ikka, kui sa teistega seltsis olled, siis mõtle
 enne ärra, mis sa seäl tahhad räkida, et liggi-
 messe au ja hea nimmi so kelest mitte rikkutud
 ei saaks. Peakšid sinna nende kokko juhtu-
 ma, kenneel se wiis on, kurjad kõnned liggi-
 messe peäle tõsta, ja tedda laimada; siis är-
 go sago so keel mitte nisugguste kõnede ošsa-
 lišeks, waid enneminne kána keik heaks, kui
 se ial woib olla. Rahhekeeltsele tulled ikka wi-
 maks suur hukkamoistminne. Sepärrast ütleb
 Jesus: ärge moistke kohhut, siis ei mois-
 teta ka teie peäle mitte kohhut; ärge moist-
 ke hukka, siis ei moisteta ka teid mitte
 hukka. Needsinnatsed sannad tulleta saggedas-
 te mele, ja õhka siis nenda Jummal pole:

Wind aita liggimesse au, kui omma auu hoida,
 Ja temmast häbbi, kurja nou, kui jouan, ärrakeelda.
 Tru südda, ja üks puhhas meel
 Se olgo mul, ja minno keel
 Keik wallet jätko mahha!

18. Olled sa abbiellus, siis ella ka seal sees ausaste, kassinaste ja puhtaste. Meel lähhab halledaks, sedda nähhes, kui sandiste ja habbematta mitto abbiello-rahwast meie aial ellawad, rideldes, tapledes, ja teine teist wahhest kui koerad pekstes. — Oh! se on hirmus. Nisuggusest roppust ellamisest on ehk mehhel ennam, ehk naesel ennam süüd; ehk nemmad on mollemad süallused, kui nemmad mitte truište meles peawad, mis Apostel Paulus maenitseb, üteldes: Mees tehko omma naesele sedda melehead, mis kohhus on, ja nendasammoti naene ka mehhele. Sepärrast teiegi, igga mees ennese kohhal armastago omma naest nenda, kui isseenast; agga naene katsko, et ta wõttaks meest karta. 1 Kor. 7, 3. Ewes. 5, 33. Meie Önnisteggia Jesus tahhab, et igga paar abbiello-rahwas peawad nisuggust armastust, truust ja ühtsuggust meelt teine teisele üllesnaitma, kui olleksid nemmad mollemad üks ihho ja üks hing. Siis essite on abbielloga üks önnis luggu. Muido on ta pörg jubba Ma peäl. Ühtlase peawad siis abbiello-rahwas teine teiseaga wasto wõtma, mis Jummal nende peäle panneb, olgo head ehk karja, rõmo ja willetsust, rikkust ja waesust; egga nemmad ei pea ennast lahutama enne, kui Jummal isse neid lahutab surma läbbi. Wadame

dame meie miid mitme abbiello-rahwa ellamisse peäle, siis näitse, kui olleks se keif neil hopis teadmatta, ja kui salgaksid nemmad omma ennesta lodud meelt ja moistust ärra. Sest ni paljo tunneb jo iggauhhe lodud meel ja moistus, kui abbiello üht paar rahwast ühheks ühhendab, et siis iggäuks isseennast wihtab ja kurwastab, kes omma abbielafat wihtab ja kurwastab. Agga parrem luggu ep olle Ma peäl mitte leida, kui nende abbiello, kes teine teisega keif Jummal kāsso ja seadmisse järrele aiawad. Siin aialikkult ja seäl iggaweste kinnitawad nemmad omma õnne. Nemmad on head maiapiddaiad, ja Jummal õnnistab sega nende kätte-tööd; nende lapsed ja perre on sannawõtlikud; Jummal kartsus, ja ausad wiisid ja kumbed on keiges nende maias leida. Muud abbiello-rahwas õppiwad neist, kuidas neilegi tulles abbiellus ellada. Nende lapsed näwad, kui hästi, armsaste ja wiisi pärrast nende wannemad ellawad; sepärrast nemmadke jubba norelt õppiwad hästi ellama. Waatke, ni hea luggu on jubba siin ilmas igga wagga ja ausa abbiello-rahwaga.

Mis nende ammet nouab neist, ses aitwad nemmad teine teist,

Ja nenda wõtwad nende käd jo Ma peäl tehha paljo hääd.

Oh! ello koorm neid waewatab, siis üks kui teine awwitab,

Ja teine aitab teisele need loormad kanda truiste.
 Ja lahutatub siis surm ka neid, siis ütlevad:
 „kül Jummal meid,
 Et teine teist ni armastab, ka ükskord taewas
 ühhendab.“

Agga teie, kes teie ommas abbiellus mitte nenda hästi ellate, piddage meles, mis teie praego ollete luggend, ja otsige ülles, mis pühhad kirjad waggast abbiello-rahwast üllesrägiwad, kui ollid Abraam, Izaak ning Jakob ja nende naesed. Iggauks teitest tulletago mele, mis õnnis luggu õige, ja mis häddalinne luggu santi abbielloga on. Iggauks teiest olgo armolinne ning pitka melesinne omma abbiellu wasto; ta ellago kassinaste ja puhtaste, ja hoidko ennast keige roppusse ja kimalusse eest, et abbiellu südda mitte külmaks jääb. Mees ärgo olgo armoto naese wasto, ja naene ärgo olgo laisk; sest naeste rahwa laiskusse ja hõletusse läbbi lähhäb keigeparrema perremehhe maiapiddaminne hukka. Naene piddago siis ka hoolt omma mehhe kasso eest, sest se on ka temma kasso; ka ärgo olgo temma mitte rop egga roiane ommas maiapiddamisses, et mehhe peäle tüddinus ei tulle temma pärrast. Mees jälle ärgo sõinago mitte omma naest, weel wähhem peksko temma tedda; sest kus jubba peksminne on, seal on ka abbiello armastus otsas. Ka ärgo lafkugo, ärgo prassigo mees
 mitte

mitte teiste selfsiš sedda ärra, mis ta ennesele tenind, ja mis ta peab naese ja laste tarwiš hoidma. Ka siin on tarwiš maenitseda, et ni mees kui naene ennast hoiaksid liajomise eest, sest et ka abbiellus üks õnneto luggu sest tulleb.

Sinna, kes sa alles weel wallalissel põlvel olled, ärra ennast anna abbiellusse mitte enne, kui sa õiete tead, mis abbiello on ja tähhendab. Ja siis hakka sedda, ei mitte ebbausso wišidega, waid Jummalaga nou pidades. Siis woid sa julge olla, et so asjad hästi käitwad. Katsu agga enne keige holega, kas sellel, kedda sa ennesele sowid abbiakasaks, ka head wišid ja Jummalakartus on, ja ärra ütle mitte pärrast, et so südda wallotab, ja et sa tedda ei woi kannatada: sest se olleks agga üks märk, et sa mitte Jummalaga omma abbiello hakkand, waid kerge ja holetuma melega.

19. Kedda Jummal abbiello lastega õnnistab, need kaswatago neid temma auuks ja innimeste heaks. Ka se tulleb silmawega kaebada, et lapsed ifka weel ni sandiste ülleskaswatud sawad. Küllab niüd se keige ennamiste sest tulleb kui wannemad isse rummalad on, ja ommas nores eas ep olle parremat õppind. Siis kaswatawad nemmad lapsed nendasammoti, ja nenda saab se wanna fanna tõeks, mis ütleb: kui Kand, ni wõs-sud. Issa ja emma ep olle parremat näinud,
laps

laps ei nä sedda ka mitte. Ja nenda sawad lapsed ikka ühhe wiisi peäl üllestaswatud. Kus Jesusse õppetust kulutakse, seal ei peaks küll ial mitte rummal laste kaswatamine olla. Mikspärrast olleks Jesus muido ütelnud: kui kegi ühhe nisugguse lapsokesse wasto wõttab minno nimmel, se wõttab mind wasto. Matt. 18, 5. Se on, kes lapsed nenda peab, ja hoiab, ja õppetab, kui õige risti innimesse kohhus on, kes nenda neile head teeb, sest tahhab Jesus arwada, et ta temmale sedda head teinud. — Teine wannemad! ärge wabbandage ennast mitte üteldes: meie ei sa neid parremaks. Et se agga tühhi jut on, sedda woite teie isse pea küll moista. Tubba süis, kui teie lapsed alles nõdrokessed on, moistwad nemmad keisuggused roppud sammad, kõnned ja laulud; kurrat ja muud wandumisse san nad ligguwad ikka nende suus; tubbakast ja wina moistwad nemmad ka jua. Kus nemmad nüüd sedda on õppind? Kas ommast peast ja isseennestest? Ei koggone mitte! waid teist on nemmad sedda kuulnud, näinud ning õppind. Segä on nemmad need sandid wiisid wasto wõtnud, ja otsego ommaks teinud. Noor warres ei woi kännaste laulda, sest wanna ei laula isse mitte parreminne. Wägga tarwis on süis se, et teie ennast isse essite parrandate. Wõttate teie agga isse parremad kumbed ja wiisid armastada, jättate teie isse need kurjad

wandumisse, lahkumisse ja wargusse ammetid mahha, ollete teie isse jummalakartlikkud ja moistlikkud; küllab siis teie lapsed ka parremaks ja targemaks jubba novalt sawad. Ja kust se tulleb, et ni mitmed suremad lapsed ei moista issegi Issa meie palwe - sannad, egga need kumme käske, paljo wähhem weel ramato sest luggeda? Nende wannematte enneste holetussest ja rummalussest tulleb se jälle. Meie olleme, mõtlewad nemmad, nendasammoti ülles käswand, ja ellame segipärrast. Sawad wannemad moenitsetud, et nemmad lapsed nores eas peawad kolisse saatma, siis nemmad ütlewad: mis se jootuke peab õppima? ta on weel wägga nõdroke. Ja nenda jääb ta senniks, kui ta jouab kahhekümme aastaseks. Ei! nüüd ei woi enam ota, nüüb peame tedda kirriko saatma lugema. Agga ta ei moista ühtegi. Küssib nüüd Oppetaja: miks ta polle õppind? siis need wannemad kostwad: jah! mis tehha? ta on jo wannaks ning temma pea tuimaks läinud; meie olleme tedda ka parikorda kolisse saatnud, ja olleme tedda küll peksnud, agga temmast ep sa enam ühtegi. Seeb se on! ollesite teie wannemad tedda nõdrast põlwest lastnud kolida, siis ta moistaks ramatut; ollesite teie se ees, et teie temma kuuldes roppud ja rummalad kõnned rägind, ja wandund, igga hommiko ja õhto temmaga ühtlase Jummalat süddamelikkult pallund, küll ta siis moistaks

taks Jummalat palluda; olleksite teie se ees, et teie tedda oppitanud tubbakast ja wina joma, tedda head ja kassinad wiisid lastnud oppida, kül ta siis ka moistaks wiisi pärrast ellada. Oh, teie wannemad! mötlege mis rasked süüd ja arro teie enneste kaela peäle tombate! Teadke, et Jummal teid seks on pannud, et teie ommad lapsed heästi peate ülleskaswatama, ning et Jummal neid jälle üksford teie kääst taggasi küsrib! Kas ta neid woib sel wiisil wasto wotta? ni rummalad, ni totred, ni jummalakartmatta ei ja nemmad mitte ei Jummalaga egga hea inimeste ees seisma. Ja mis teie kül arwate, kuhho nemmad wimaks sedda wiisi sawad. Teie ihho, teie werri on nemmad, ja teie sadate neid omma holetusse läbbi hukatusse siisse. Nemmad pidid jo ristikogodusjes ollema otsego taimed, mis taewa rikile pidid ülleskaswama; ning teie kelate neile sedda ärra sega, et teie neile head oppetust, mis neil ni tarwis olleks, kui taimedele kastminne ja märg, et teie neile sedda õigel aial ei anna, et nemmad wimaks peawad ärranärtsima. Pange ommeti neid tähhele, kes õiged ja head wannemad on. Need kandwad hästi ja truiuste hoolt, et nende lapsed õiete ja kui risti inimestjed ülleskaswad. Keige holega peawad nemmad se eest murret, mis neile ihho ja hinge polest tarwis ja hea on. Et siis nende lapsed mitte omma terwiist ärrarikkuwad; et nemmad mitte rum-

malusse sisse jäwad, waid sedda õppiwad, mis läbbi nemmad üksford ni hästi ennestele kui teistele siin ilmas woiwad tõsüst kasso sata; et nemmad risti usso õppetussed mitte agga õppiwad moistma, waid ka heal meel nende järrele ellama: se on ikka keige usklikko isä ja emma surem nurre, mis nennad omma laste pärrast peawad, ni paljo ia ni truiste, kui nemmad ial woiwad. Ja nenda hakkawad nemmad aegsaste ommad lapsed ülleskaswatama. Neil polle sedda wallemöttet kui ollekšid nõdrad lapsed hea asjade õppimisses ka nõdrad. Paljo eunam mõtlewad nemmad nenda: woiwad nõdrad lapsed kurjad asjad õppida; miks siis ka head mitte? Nemmad ei lö egga peksa omma lapsi ka mitte, funni head sannad ja maenitsussed alles weel aitwad. Tahtwad need mitte aidata, siis andwad nemmad lastele hirno; agga sedda tewad nemmad mitte äkkilisse egga wihhase melega, waid nenda, et laps isse näab ja tunneeb, et ta hirno wäärt olli, keige ennamiste tewad ia ellawad nemmad isse nenda, kui nemmad neid maenitsewad; sest et nennad kül teadwad, et muido keigest manitsusse- ja hirnoandmisses kasso ep olle. Ja oh mis hea luggu on nisugguste trui wannemattega aialikkult ia iggaweste! Onnisteggia isse tassub nende hooltkandmist ia truust ärra, üteldes: "mis teie ial ollete teinud ühhele nendesinnaste wähhematte seast, sedda ollete teie mulle teinud."

Se, kes omma lapsed hästi ülleskaswatab, se on Jummalala sarnane, kes ka kui Issa meie keelide eest hoolt kannab, ja meile keif jäggab, mis meil tõeste hea ja tarwis on. Kes omma lapsed hästi ülleskaswatab, se teeb sedda, mis inimestele heaks tulleb; sest ta sadab neile ausad ja kolbarwad liikmed, sest meie olleme keif teine teise liikmed. Ja sega teeb ta isseennesele palju rõmo ja head, kui ta jubba siin ilmas näab, kuidas temma lapsed siggiwad, ja heaks inimessiks läwad. Misuggune rõom olli Abraamil temma poia Isaaki pärrast. Sedda rõmo tundis wiimaks ka Jakob omma laste polest; ja ta olleks palju enneminne ja ennam rõmo neist tunnud polleks ta Josepit mitte ennam armastanud, kui keif temma wennad. Ja mis suur rõom olli kül Jesusse wannemil, kui nemmad näggid, et keif nende waew ja truus, misga nemmad tedda ülleskaswatasid, ni hästi korda läks, nenda et Jesus kaswis tarkusses, ja pitkusses, ja armus Jummalala ja inimeste jures. Ja, oh! kui sure rahoga woiwad tuud wannemad siit ilmast ärralahkuda, ja julged olla se peäle, et nemmad omma lastega Jummalala ette kofko jälle sawad, üteldes: "Siin olleme meie ja need, kedda sinna meile annud. Kui meie nendega ollime ma-ilmas, hoidsiime meie neid sinno tahtmisse sees, ja ükski ep olle neist ärra kadund." Tõssi, wägga tõssi on siis se, mis üks wanna tark Jummalala mees ütles: "Kes omma

ma last hästi üleskaswatab, saab temmast rõmo tunda, ja temmast kitelda tutwade seas. Kes omma poia õppetab, se on rõmus temma pärrast sõbrade ees. Ommas ellus näggi ta sedda, ja olli rõmus, ja ommas ello otsas ei olnud ta kurb.”

20. Teie lapsed! auustage ommad wannemad. Teie auustate neid, kui teie neile armastust ülesnäidate, nende sanna kulete, ja neid armsaste ja kalliste peate. Ni mitmed pühha kirja kōhhad maenitsewad sedda. Sinna pead, ütleb Jummal, omma isä ja omma emma auustama, et so käsä hästi käib, ja sinna kawa ellad Ma peäl. Apostel Paulus maenitseb nenda: ”Lapsed, kuulge omma wannematte sanna keige asjade sees; sest se on Jummalamele pürrast. Auusta omma Isä ja emma, se on se esäsinne käsosanna tootussega.” Ja Sirak rägib sest asjast sedda wiisi: ”Kes isä auustab, se leppitab pattud ärra; ja kes omma emma auustab, on selle sarnane, kes ennesele warrandust tallele panneb. Tubba sest woite teie nähha, kui wägga õnnistud teie ollete Jummal polest, kui teie head ja sannawõtlikkud lapsed ollete teie wannematte wasto. Teie auustate jo Jummalat, kui teie ommad wannemad auustate; sest Jummal on ennese assemelle wannemid teile seädmid, Ja sesamma Jummal tasub iggauhhele, kes üks hea laps on omma wannematte wasto, sure armo ja õnnistussega ärra;

ärra; tulgo se kätte, millal ta tahhab. Jõsep, kes omma wannematte wasto hea ja sannawõtlik laps olli, olli kül essite sures waewas, agga pärrast sai temma ka sedda rohke minne Jummalala armo ja õnnistust kätte. Ka se on üks hea luggu, mis igga hea lapsega on jubba siin Ma peäl, et temma wannemad tedda ikka ennam armastawad, ja ikka surema hõlega temma õnne eest hoolt kandwad. Ja kus on se hea innimenne, kes neid ei peaks armastama, kes sannawõtlikkud lapsed on omma wannematte wasto? Neil on au ia kitust igga hea innimesse jures; neil on ellus, neil on surmas rahho. Agga teie, kes teie kangekaelsed lapsed ollete omma wannematte wasto, ehk teie, (kohkudes mõtlen minna sedda, ja sowin, et se risti koggodusse hopis kuulmatta olleks!) kes teie nenda pahharetteks lainud, et teie ommad wannemad sõimate, ia neid peksate: mis head luggu tahhate teie kätte sada? Eks se polle pat, mis taewa pole küssendab? Nisuggused kurjad lapsed ei kolba wimaks kühhogi. Jggaiühhele on nemmad agga teotuseks ja häbbiks. Jõsegi sandid innimesse tagganewad neist ärra, kui palju ennam ausad ja head. Hirmsad õnnetused ja nuhtlused on nendel liggi. Oh! kui ial weel kegi nisuggune tige laps olleks, se kahhetsego kibbeda nuttoga omma hirmsa patto, se õhkego truište ümberpõrdes Jummalala pole, et ta temma kõwwa süddant pehmeks teeks, se wadago hea laste

peäle, et ta neist õppiks omma wannemad auustama. Jesus, kes surem olli, kui teie lapsed keif ollete, se auustas õmmeti omma wannemad, ja näitis sedda weel risti sambas ülles, et ta tännalik olli omma emma wasto ja tedda armastas. Oh lapsed! mõtlege agga sagedaste se murre ja waewa peäle, mis wannemad näinud, teid kaswatades, mis nemmad nüüdki weel teie parrast näwad; mõtlege sedda haigust ia wallo, misga emma teid ilmale toi; sedda hoolt, misga teid hoiti, et teie piddite mitte kahjo sama; sedda nalga, mis wannemad isse piddid wahhest kätsuma, et nemmad agga teie kohto woisid täita. Mis olleks kül teist sanud, kui teie wannemad polleksid mitte hoolt piddanud teie eest? Tubba ambo olleksite teie otsas! Mitmest kahjust, mitmest häddast on nemmad teid peastnud. Kui teie sedda keif üllesarwate, küllab teie siis leiate, et nende armastus teie wasto surem on, kui et teie ial neile sedda woiksita kätte jalle tashuda. Kui wägga kurjad olleksite teie siis, kui teie mitte se eest head ja sannawõtlikkud olleksite nende wasto!

21. Teie leiwa: ja perrewannemad, olge õiged ja helded omma perre wasto! Se on parrago Jummal! sagedaste kül leida, et moisa ja perrewannemad wägga kowwad on omma perre wasto; et nemmad neid kül sunniwad lia tõle, agga neile mitte andwad, mis õigus ja kohhus on, waid neid wahhest weel riisu-

suwad. Sedda ei tahha Jummal foggone mitte. Apostel Paulus maenitseb nenda : teie is-
 dad, tehke neile, kes teie jures on tenimas,
 sedda, mis õigus ja kohhus on, ja teadke,
 et ka teil Issand on taewas. Kol. 4, 1. Ni-
 suggused leiwa- wannemad, kes omma perrele
 mitte õiget tenistusse palka ei anna, need on
 üllekohrused wargad. Õiged ja waggad leiwa-
 wannemad tewad mitte nenda. Waid nemmad
 piddawad omma perrele sedda, mis nemmad nei-
 le tootanud. Nemmad ei waewa neid mitte lia
 tõga; nemmad piddawad neid inimessiks, risti
 inimessiks, kes Jummal ees nendega ühhe-
 suggused on. Sest Jummal ei pea mitte luggu,
 mis suggusest suggust inimenne on, waid, kes
 õigust teeb, se on armas temma melest. Nemad
 on tannalikkud omma perre wasto, ja tasuwad
 neile issearranis weel ärra, kui nemmad õiget
 truust ja hoolt kandmist ülesnäitwad; ja sega
 kinnitawad nemmad omma perre, kui ta ial õige
 ia hea on, surema õigusse ia truusse sees. Ka
 kannatawad nemmad, kui perre wahhest efsib.
 Siis' essite, kui ta teadawa kurjusse ia patto
 sees ellab, ia enmast ei parranda, siis essite an-
 takse hirno, ia kui se ka ei aita, siis tehakse
 neid lahti. Reige ennamiste kandwad head per-
 re- ehk leiwawannemad se eest hoolt, mis nende
 perre tõssisiks heaks tulleb ihho ia hinge polest :
 ja kui üks ja teine perverahwa feast haige on,
 siis nemmad tedda aitwad ni paljo, kui nemmad
 woi-

woiwad. Ja nisugguste leiwawannemattega on jubba siin Ma peäl õnnistud luggu. Sest se on jo Jummalä mele pärrast, et nemmad omma perrele õigust ia heldust üllesnäitwad. Sedda tasfutakse neile jubba sega, et ikka kōhhe nende maia piddaminne parreminne korda lääb kui ka agga üks nende perrest, tru on nende wasto, ja sedda hõlega teeb, mis tulleb tehha. Sedda tundis Abraam omma sullase Elieseri, ja se sõdda pealik Kapernauma linnas. Agga need sinnatsed kaisid ka omma perrega hästi ia ausaste ümber.

Neljas Peatük.

Mo Armad! mul on weel monned sannad teiega räkida, ja teie tete hästi, kui teie neid mitte pahhaks egga naeruks pannete, et kül nemmad teist ehk weel pruukimatta ja alles teil woõrad weel on. Sedda ennam pallun teid, se peäle tähhele panna. Mõtlege siis, et kui innimesse hing ennam wäart ja parrem on, kui ellaiatte hing; siis on ka temma ihho ja ihholikkud liikmed ausamad, kui ellaiatte ihho ia liikmed. Ja sepärrast tulleb innimessele ka ihholikko puhtusse ia kassinusse eest hästi hoolt kanda, ia ka waljaspiddi ennast kui innimest ülles naidata. Pange siis tähhele!

1. Olge ni paljo, kui teie polest sünnib, omma ihho riejte polest puhtad ia kassinad. Keik

tõ ei anna küll mitte sedda, et iggal aial rided woivad kannad ia puhtad olla; agga se ommeti korda lähhäb, et kui so tõ tehtud on, sinna teised rided jälle peäle panned.

2. Pesse omma käed ja silmad ikka puhtaks. Monni ei te sedda keige näddala läbbi, ja otas fenni, kunni temma sauna lähhäb. Igga kassin innimenne peab jo tüddinema sedda nähhes, kui üks nisuggune omma musta käega leiba võttab.

3. Ärra lasse ommad küned mitte nenda pitkaks kasvada. Se on üks pärrati holetus, mis teie seas ikka weel on. Monnel on ni pitkad küned, et ta woiks nendega ommad wanne- mad mullast wäljakiskuda ilma labbidatta. Leika siis ikka wisi pärrast ommad küned, kui nemmad wägga pitkaks kasvawad.

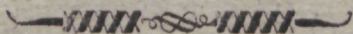
4. Soe omma pead igga hommiko, kui sa üllestouised, ehk ommeti monnekord näddalas, ja ärra salli mitte, et täind ni rohkeste kasvawad, et teist inimessi ärrakohkutakse nendega.

5. Olle ikka wisi pärrast, ia terreta keif kes so wasto tullewad, enne kui nemmad sind terretawad. Ja peaksid nemmad sind ka mitte tännama, siis ep olle sinnul sest ommeti mitte häbbi, waid au.

6. Kui sa woõra tuppä tulled, ja olled terretanud, siis ärra seisa mitte, kui olleksid sinna keletõ. Monnel on se wiis nenda, et ta, woõra jures olles, ei lausu mitte sanna enne, kui temmast küsitaakse: mis sa tahhad? ehk mis sa rägid?

gid? Muud hakkatakse esite üllebräkima, mispärast temma tulli. Muudo jääksid nemmad wahhest pole päwa läbbi nenda tummi wisi peäl seisma. Urta te sinna mitte nenda, waid, teiste jure tülles, terreta neid, ja rägi ilma aega wiwitamatta, ja ilma et enne küsitaakse, warši sedda selgeste ja wisi pärrest ülles, mispärast sinna tullid.

Kül olleksid ikka weel mitmed muud head õppetused ja maenitsused, mis ma teile, teie heaks woiksin anda; agga ma arwan nenda: olgo seks korraks! Wõttate teie agga keif sedda hästi meles piddada, ja se järrel truište tehha, mis sesinnane ramatoke teid selgeste õppetab ja maenitseb; oh siis on minno waew, sedda kirjotades, rohkeste täsfutud.

W i e s P e a t ü k .

Mul on se hea lotus teie keikidest, mo Armad! et teie ikka ennam wõttate tehha ja ellada selle ramato hea maenitsuste järrel. Ja siis on tõeste teie ellaminne üks moistlik Jummalala tenistus. Kus teie siis ial ollete, ja kuhho Jummal teid panneb, seal on ka Jummalala Tempel; seal teie siis tedda tenite truište ja hästi. Agga ma tunnen jubba enne, et weel middagi teie süddame peäl on, mis peale teie kül tahhate õiget wastust sada, et teie surema rõmo- ja julgusjega omma armastust liggimessele, ja sega ka Jummalale woiksite üllesnäidata.

Kül

Kül teie müüdki weel, et teie jubba löppitanud sedda ramato läbbiluggemast, ommas süddames ehk teine teise wasto nenda ütlete: "se on hea kül, et ma need maenitsusjed ollen sanud, et ma ollen öppind, kuidas wiisi minna, kui üks öige Jeesusse järrelekaia, omma liggimesse armastust woin ülesnäidata ni hästi keikile, kui ka keigeenmamiste neile, kes mo leiwa-wannemad on, ja kuidas wiisi minna keik, mis ma ial teen, woin rõmoga nende heaks tehha, ja sedda wiisi omma tössist au ja õnnistust ia hinge rahho ennesele walmistada. Peaksid müüd agga moisawannemad ja perremehhed ikka sedda ka tähhele pannema, mis nende õigus ja kohhus on, et mul rõõm olleks neid tenides agga nenda on nemmad saggedaiste wägga kanged, sitked ja ahned, uhked, uskhatta ia issemelelissjed. Kuidas minna müüd nende wasto woin liggimesse armastust ikka ülesnäita?"

Se peale wastan minna essiteks: kui need, kenne jures teie ollete tenimas, teie wasto mitte ikka õiged ep olle, kas siis teil sepärrast lubba on, nende wasto ka mitte õiged olla? Eks meie isse waenlasi ei pea armastama? Ja kas meie neid kül armastame, kui meie neile kurja, täsüksime kurjaga? Ja eks ep olle monned uskhatta ja kowwad, ja mis selle sarnane, kunnineil sant, walst, pettine ja laist perre rahwas on. Tenige siis neid truiste ja wiisi pärrast, küllab nemmad siis teid uskwad, teiega kannata

tawad, ja heal meel mahha jätwad, mis ei sünni. Kui teie ka woiksite neist lahkuda, siis se on ommeti paljo ennam teie auuks, kui teie nende jure jäte, ia sedda kurja, mis teile wahhest tehhasse, heaga ärrawoidate. Sest sega peawad nemmad jo wimaks isse tundma, et nemmad teile liga teinud. Nemmad peawad ennast habbenema, ja nüüd pewad nemmad teid ikka armsamaks weel; ja teiel on siis tõssine au ommast truussjest, kannatusjest ia järrele andmissjest. Teiseks wastan minna weel: siin ilmas, mo armad! minge, kühho teie tahhate, ia pange keik innimesed tähhele; siis leiata teie, et ükski polle hopis ilma wiggata. Teil on need ja need wiggad; kuidas teie woite ihhaldada et need, kedda teie tenite, peawad neist hopis lahti olla? Siis olleksite teie jo isse kannatamatta. Sest kuidas teie tahhate, et teised teiega peawad kannatama, kui teie nendega ei kannata? Oh, mo Armad, kui teie sedda mitte tete, mitte õppite, siis teie siin Ma - ilmas ei woi foggone mitte ei õnne egga rahhoga ellada. Ja peälegi on se ikka Jummal seadmine olnud, et mitte keik innimesed ei woi issandad, egga keik pererahwas olla, otsego keik ihho ei woi ilm egga käsfi olla; waid keik meie ihho on mitmesuggusist liikmettest kokkopandud, ia Pea pruugib ni hästi käed ja jallad, kui jallad ja käed jälle pead. Teie kes teie ollete tenimas, woite nihästi kui teised, rahhoga omma leiwa pallo-

Kessed süa, maggama ennast heita ja üllestousta, kui teie agga hästi ja truiste tete, mis teile tulles tehha. Siis teie wannemad, ja isjeännis kohtowannemad teid hoidwad, ja feelwad ärra, et ükski ei tohhi teile üllekohhut tehha. Muudo teie igga silmapilkmissel peaksite kartma et iggaüks kurri innimenne, kui ta teist kangen olleks, teid risuks, ehk waewaks, ehk ärratapaks ilma hirmota. Olge sepärrast sannawõtlikkud ja triud nende wasto, kenne al teie ollete! Tännage Jummalat keige hea seadmisse eest; tännage tedda, et ta meile ni armsa Keisri-Herra on annud, kes armolikkul ja tasfasel kombel meie ülle wallitseb, kes ei tahha, et ühhelegi peab liga tehtama, waid kes ommad al lamad ni süddamelikkult armastab, kui üks helde ja tru Issa omma lapsed. Ja nüüd, mo Armad! ei tea minna mitte parreminne lõppetada, kui se süddamelikko ja hea nouandmissega, et teie truiste head ettewõttes, Jummalat käest abbi ja woiuust ennestele seks allandikkult ja saggedaste pallute. Kõul temma teid siis heldeste aitab. Palluge ehk laulge ka saggedaste sedda laulo:

Ma pallun, Jummal! sind,
 Et sinna aitad mind
 Keik, mis mo kohhus, täita,
 End truist' üllesnäita;
 Et sinnule ma ellan,
 Sul armas jo siin ollen.

2. Mind aita, holega
 Siin Ma peäl' ellada,

Et

Et wasto pannematta
 Teen digust tüddimatta
 Et head tehha wöttan,
 Ja laiskust mahhajattan.

3. Te, et ma laitmatta
 Reid kulen rõmoga,
 Reid, kedda tenin minna;
 Gest sedda tassud sinna,
 Kui mo käd sedda tewad,
 Kust nemmad rõmo näwad.

4. Seks olgo minnul teäl
 Tru, kassin, puhhas meel;
 Ei sünni siis mo läbbi,
 Mis kahjo on ja häbbi,
 Mis hingele teeb waewa,
 Ja mulle kelab taewa.

5. Ka terwist anna mull,
 Et wannemill' kui sull'
 Tõdd hästi tehha jouan,
 Ja digust takkanouan;
 Ja olleks kuld ja rahha,
 Ei kelmiwisil tahha!

6. Mind keikis armoga,
 Mo Jummal! kinnita;
 Mind juhjata so tele,
 Ja wata minno peäle:
 Siis, mis ma wöttan tehha,
 Gest saan ma rõmo nähha.

7. Ma pallun Jummal! week,
 Mo peäle panne teäl,
 Mis minna sudan kanda;
 Ja wotta minnul' anda,
 Et ennast walmistaksin
 Ja ükskord taewa saaksin!

